

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Asta Syväoja & Maarit Yrjänäinen

”ÄITI EI OSANNUT SANOA MITÄÄN POSITIIVISTA OMASTA LAPSESTAAN”

Lastentarhanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia lasten kaltoinkoh-
telusta

Sosiaali- ja terveystieteiden
2017

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Asta Syväoja & Maarit Yrjänäinen
Opinnäytetyön nimi	”Äiti ei osannut sanoa mitään positiivista omasta lapsestaan.” Lastentarhanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia lasten kaltoinkohtelusta.
Vuosi	2017
Kieli	suomi
Sivumäärä	69 + 2 liite
Ohjaaja	Ulla Isosaari

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaiset ovat päiväkodissa toimivien kasvattajien valmiudet toimia lapsen edun mukaisesti kaltoinkohteluun liittyvissä asioissa. Lisäksi tutkittiin, miten kaltoinkohtelu näkyy lapsen toiminnassa ja miten kaltoinkohdeltu lapsi tunnistetaan päiväkodissa. Tutkimuksessa tutkittiin myös sitä, millä tavoin lasta ja perhettä autetaan sekä miten päiväkodin kasvattajien valmiuksia puuttua lapsen kaltoinkohteluun tulisi kehittää. Tutkimuksen tavoitteena oli tuoda kaltoinkohtelua esille ja lisätä ihmisten tietoisuutta sen monimuotoisuudesta.

Tutkimuksen teoriaosuus käsittelee muun muassa lapsia, varhaiskasvatusta, lapsen kaltoinkohtelua, varhaista puuttumista sekä lastensuojelua. Tutkimuksessa käytettiin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Tutkimusaineisto kerättiin haastatteleamalla viittä eri lastentarhanopettajaa viidestä eri päiväkodista Kurikan ja Ilmajoen alueella. Aineiston analysoinnissa käytettiin aineistolähtöistä sisälönanalyysia ja teemoittelua.

Tutkimustuloksista kävi ilmi, että haastateltavat lastentarhanopettajat kykenivät huomaamaan, jos lasta on kaltoinkohdeltu, ja he osasivat käyttää ammattitaitoaan hyödyksi sekä toimia sen mukaisesti kaltoinkohtelutilanteissa. Kasvattajat halusivat päivittää tietämystään kaltoinkohtelusta koulutusten avulla. Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että lastentarhanopettajat tietävät melko hyvin, mitä kaltoinkohtelu tarkoittaa. Aineistosta on pääteltävissä myös se, että lastentarhanopettajat haluavat konsultoida sosiaalitoimea kaltoinkohteluun liittyvissä asioissa ennen lastensuojeluilmoituksen tekoa.

ABSTRACT

Author	Asta Syväoja & Maarit Yrjänäinen
Title	The Views and Experiences of Kindergarten Teacher of Child Abuse
Year	2017
Language	Finnish
Pages	69 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Ulla Isosaari

The purpose of the bachelor's thesis was to find out how the kindergarten teachers were prepared in cases which are related to child abuse while respecting the child's interest. A further purpose was to find out how child abuse can be seen in the way a child behaves and is and how an abused child can be identified in the kindergarten. This research looked also at how to help the child and the family and how the abilities and skills of daycare professionals to intervene in child abuse should be developed. The aim of the research was to raise the attention and increase people's awareness of how complex and multifaceted this problem is.

The theoretical part of the research deals with children, early childhood education, child abuse, early intervention and child welfare. The method that was used in this research was qualitative. The research material was collected by interviewing five different kindergarten teachers from five different kindergartens in Kurikka and Ilmajoki. The material was analysed with material-based content analysis method and with themes.

The results of the research showed that the interviewed kindergarten teachers were able to find out if the child has been abused and also able to use their professional skills and to act in child abuse cases. The results also revealed that daycare professionals wanted to update their knowledge of child abuse with further training. From the research results it can be concluded that kindergarten teachers know quite well what child abuse means. It is also possible to conclude from the results that the kindergarten teachers want to consult social services in cases related to child abuse before making the child welfare notification.

Keywords	Child, early childhood education, child abuse, child welfare
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	10
3	LAPSET JA VARHAISKASVATUS	11
3.1	Varhaiskasvatusikäiset lapset.....	11
3.2	Varhaiskasvatus	13
3.3	Päivähoito kasvatuksen tukena	14
3.4	Lapsen havainnointi päiväkodissa	16
3.5	Kaltoinkohtelun havaitseminen päiväkodissa.....	17
4	LAPSEN KALTOINKOHTELU	19
4.1	Laiminlyönti.....	19
4.1.1	Laiminlyönnin muodot.....	20
4.1.2	Laiminlyönnin seuraukset	21
4.1.3	Laiminlyönnin ennaltaehkäisy, toteaminen ja hoito	22
4.2	Fyysinen pahoinpitely	23
4.2.1	Vammat	24
4.2.2	Menettely, seuranta ja ennaltaehkäisy.....	24
4.2.3	Pahoinpitelyn psyykkiset vaikutukset	25
4.3	Kaltoinkohtelun seuraukset.....	26
4.4	Kaltoinkohteluun puuttuminen	26
4.5	Varhainen puuttuminen.....	28
4.5.1	Kolmiportainen tuki	28
4.5.2	Ennaltaehkäisevä perhetyö.....	29
4.5.3	Huolen vyöhykkeet ja huolen puheeksi ottaminen	30
4.6	Lastensuojelu	31
4.7	Aiheesta aiemmin julkaistut tutkimustulokset	32
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	34
5.1	Tutkimusmenetelmä.....	34

5.2	Tutkimuksen kohde.....	34
5.3	Tutkimusaineiston kerääminen	35
5.4	Aineiston analysointi	36
5.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	37
6	TUTKIMUSTULOKSET	40
6.1	Kaltoinkohtelu ja siitä puhuminen	41
6.2	Kaltoinkohtelun havaitseminen	43
6.3	Toiminta kaltoinkohtelutilanteissa.....	47
6.4	Ammattitaidon kehittäminen	56
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	59
8	POHDINTA.....	62
	LÄHTEET.....	65

LIITTEET

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Lastentarhanopettajien näkemykset ja kokemukset lasten kaltoinkohtelusta.	40
Kuvio 2. Kaltoinkohtelu ja siitä puhuminen.	41
Kuvio 3. Kaltoinkohtelun havaitseminen.	44
Kuvio 4. Toiminta kaltoinkohtelutilanteissa.	48
Kuvio 5. Ammattitaidon kehittäminen.	57

LIITELUETTELO

LIITE 1. Haastattelurunko

LIITE 2. Esimerkki sisällönanalyysistä

1 JOHDANTO

Vuonna 1984 tuli voimaan laki, joka kieltää lasten fyysisen kurittamisen. Ennen tämä lain voimaantuloa esimerkiksi lapsen tukistaminen oli sallittua, mutta nykyään se luetaan kaltoinkohteluksi. Kuritusväkivaltaa esiintyy todennäköisesti tästä lakipykälästä huolimatta vieläkin, sillä vanhoista käytännöistä saattaa olla vaikea päästää irti. Ammattikasvattajat ovat tässä asiassa tärkeässä roolissa, sillä he voivat auttaa päiväkotilasten vanhempia ja huoltajia muuttamaan toimintatapojaan hankkimalla lapselle ja tämän perheelle apua.

Tässä tutkimuksessa tutkittiin päiväkodissa toimivien kasvattajien valmiuksia toimia lapsen edun mukaisesti kaltoinkohteluun liittyvissä asioissa. Sen lisäksi selvitettiin, miten kaltoinkohtelu näkyy lapsen toiminnassa ja miten kaltoinkohteltu lapsi tunnistetaan päiväkodissa. Tutkimuksessa tutkittiin myös sitä, millä tavoin lasta ja perhettä autetaan sekä miten päiväkodin kasvattajien valmiuksia puuttua lapsen kaltoinkohteluun tulisi kehittää.

Tutkimuksen teoriaosuudessa käsitellään lapsia, varhaiskasvatusta, päivähoitoa kasvatuksen tukena, lapsen havainnointia päiväkodissa sekä kaltoinkohtelun havaitsemista päiväkodissa. Teoriaosuudessa tulee esiin myös lapsen kaltoinkohtelu, laiminlyönti, sen muodot ja seuraukset, fyysinen pahoinpitely, kaltoinkohteluun puuttuminen, varhainen puuttuminen sekä lastensuojelu. Lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön ei teoriaosuudessa keskitytä, vaikka se onkin osa lapsen kaltoinkohtelua. Syy tähän on se, että lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on itsessään niin suuri kokonaisuus, että sitä olisi parempi tutkia sellaisenaan.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisesti eli laadullisesti viidessä eri päiväkodissa Kurikan ja Ilmajoen alueella. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla viittä eri lastentarhanopettajaa. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Jokaiselle haastateltavalle esitettiin 15 kysymystä lapsen kaltoinkohteluun liittyen. Tämän

lisäksi kysyttiin, kauanko haastateltavat ovat toimineet lastentarhanopettajina, eli kysymyksiä oli kaiken kaikkiaan 16.

Haastatteluista kerätty aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tutkimustuloksia on havainnollistettu käyttäen aineistossa esiintyneitä suoria lainauksia. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että päiväkodissa toimivat kasvattajat osaavat tunnistaa kaltoinkohdellun lapsen ja osaavat toimia kaltoinkohtelutilanteissa. Tuloksista kävi kuitenkin ilmi myös se, että kasvattajat kaipaavat lisää koulutusta kaltoinkohteluun liittyen.

2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millä tavoin päiväkodin henkilökunta tunnistaa päiväkotikäisen lapsen, jota on kaltoinkohdeltu vanhempien tai huoltajien toimesta. Lisäksi selvitettiin, miten lapsen kaltoinkohtelu heijastuu päiväkotimaailmaan ja miten siihen puututaan. Tutkimuksessa selvitettiin myös sitä, millä tavalla päiväkodin kasvattajat auttavat lasta sekä tukevat häntä avun saannissa. Tutkimuksen kohteena oli myös se, ovatko päiväkodin kasvattajat yhteydessä lastensuojeluun ja jos ovat, millä tavalla ja millaisissa tilanteissa. Tavoitteena oli tuoda lapsen kaltoinkohtelua ja sen monimuotoisuutta ihmisten tietoisuuteen sekä kannustaa kasvattajia toimimaan rohkeammin ja valveutuneemmin lasten kaltoinkohteluun liittyvissä asioissa. Tällä tavoin päiväkodin työntekijät voisivat rohkaistua toimimaan valveutuneemmin kohdatessaan kaltoinkohtelusta oireilevia lapsia, jolloin varhainen puuttuminen onnistuisi paremmin.

Tutkimuksen päätutkimuskysymys oli: Millaiset ovat päiväkodissa toimivien kasvattajien valmiudet toimia lapsen edun mukaisesti kaltoinkohteluun liittyvissä asioissa?

Tutkimuksen kolme alatutkimuskysymystä olivat seuraavat:

1. Miten kaltoinkohdeltu lapsi tunnistetaan päiväkodissa?
2. Miten kaltoinkohtelu näkyy lapsen toiminnassa päiväkodissa?
3. Millä tavoin lasta ja perhettä autetaan?

3 LAPSET JA VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodin ja perhepäivähoidon lisäksi myös muuna varhaiskasvatuksena esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana, mutta kaikissa näissä painottuu pedagogiikan merkitys. (L8.5.2015/580.) Suomessa vuonna 2016 varhaiskasvatuksen piirissä oli 243 946 lasta. Tämä on noin 68 % kaikista väestön 1–6-vuotiaista lapsista. Varhaiskasvatukseen osallistuneista lapsista alle 1-vuotiaita oli 0,7 %, 1-vuotiaita oli 28 % ja 2-vuotiaita 54 %. (THL 2017.)

3.1 Varhaiskasvatusikäiset lapset

Lapsi on varhaiskasvatusikäinen silloin, kun hän on alle kouluikäinen. Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen. Lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen päättävät hänen vanhempansa. (THL 2017.)

Hyvinvoiva lapsi osaa leikkiä ja hän oppii uusia asioita helposti. Hänellä on myönteisiä odotuksia tulevaisuudesta. Lapselle, joka voi hyvin, kehittyy kyky käsitellä menetyksiä, vastoinkäymisiä, kipua sekä pettymyksiä. Arkisella säännöllisellä hoivalla on myönteinen merkitys lapsen tunne-elämän kehitykselle. Psykyllisen kehityksen kannalta on tärkeää, että lapsen fyysisistä tarpeista huolehditaan. (Kalland 2011.)

Lastensuojelulaissa (L13.4.2007/417) on määritelty lapsen edun kriteerit varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun järjestämiselle ja lapsen kehityksen turvaamiselle. Näillä kriteereillä turvataan lapselle: tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, mahdollisuus saada ymmärrystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaista valvontaa ja huolenpitoa, taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus, turvallinen kasvuympäristö ja ruumiillinen sekä henkinen koskemattomuus, itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen, mahdollisuus osal-

listumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen.

John Bowlby (1907 – 1990) on kehittänyt teorian kiintymyssuhteista. Teorian mukaan lapsi kiintyy aikuisiin, jotka hoivaavat häntä ja hoiva täyttää tietyt ehdot. Lapsi luo tunnesiteen siihen aikuiseen, jota pitää turvallisimpana. Jos lapsi kohtaa uuden, ehkä hieman jännittävän tilanteen, hän yrittää saada vanhemman pysymään lähelläään turvana. Tällaista käyttäytymistä kutsutaan kiintymyskäyttäytymiseksi. Bowlbyn teorian mukaan kolmen vuoden ikä on lapselle käänteentekevä ikä sen suhteen, miten lapsi kestää äidin poissaoloja esimerkiksi hoitopäivän aikana. Teorian mukaan lapsen turvallisuuden tunne voi lisääntyä tai vähentyä sen mukaan, millaista hoivaa hän saa leikki-ikäisenä. (Rusanen 2011, 27–28.)

Turvallinen kiintymys lapsuudessa on pohjana sille, että lapsi luottaa siihen, että hänelle tärkeät aikuiset ovat hänen elämässään koko ajan. Jos lapsi kokee tällaista jatkuvuuden tunnetta, se tuottaa hänelle iloa ja tarjoaa perustan, jonka avulla lapsi kykenee rauhoittumaan ja suuntautumaan ulkomaailmaan. Lapsen sisäiset oletukset tai työmallit omasta itsestä ja muista ihmisistä kehittyvät positiivisiksi, jos lapsi saa tarvittavaa hoivaa. Lasten eroja oppimisessa ja keskittymisessä voidaankin selittää sillä, millaista turvallisuudentunnetta lapsi on osakseen saanut. Jos lapsen kiintymyssuhteet ovat olleet ristiriitaisia, voidaan tällä selittää lapsen vaikeuksia toimia uusissa tilanteissa sekä selviytyä kognitiivisista haasteista. (Rusanen 2011, 270.)

Abraham H. Maslow (1943) on luonut teorian ihmisen perustarpeista, jotka vaikuttavat hänen hyvinvointiinsa. Tärkeimmiksi perustarpeiksi Maslow määrittelee fysiologiset tarpeet. Esimerkiksi jos ihmisellä on puute ruuasta, turvallisuudesta, rakkaudesta ja arvostuksesta, hän luultavasti tyydyttää näistä puutteista ensimmäisenä nälkensä. Fysiologiset tarpeet menevät usein muiden tarpeiden edelle. Jos lapsi ilmaisee esimerkiksi nälän tunnetta ja väsymystä, kasvattaja reagoi siihen antamalla hänelle ensin ruokaa ja viemällä sen jälkeen päiväunille. Tällöin mo-

lemmat fysiologiset tarpeet tulevat tyydytetyiksi, mutta ”tärkeysjärjestyksessä”. (Maslow 1987, 15–22.)

Toisena perustarpeena Maslow pitää turvallisuuden tuntemista. Tämän mukaan ihmisellä on oikeus tuntea olonsa turvalliseksi ilman pelkoa ja ahdistusta. Usein turvallisuudentunne tarpeena jää vähemmälle huomiolle ja sitä pidetään vähemmän arvokkaana kuin muita tarpeita. Turvallisuuden tunteminen nähdään usein tarpeellisena vain äärimmäisissä tapauksissa, esimerkiksi sairauksissa, katastrofeissa tai sodassa. Lapselle turvallisuudentunne on kuitenkin pohja suotuisalle kehitykselle ja tästä syystä lapsen pelkoa ei saa koskaan aliarvioida. (Maslow 1987, 15–22.)

Kun kaksi aiempaa tarvetasoa on tyydytetty, voidaan kolmantena tarvetasona huomata yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet. Turvalliset kiintymyssuhteet ovat lapsen kehitykselle todella tärkeitä. Lapset tarvitsevat kehittyäkseen rakkautta ja hellyyttä. Jokainen ihminen tunnistaa itsessään elämänsä aikana rakkauden tarpeita. Neljäntenä perustarpeena Maslow pitää sosiaalisen arvostuksen tarvetta. Se on jaettu kahteen osioon. Ensimmäiseen osioon kuuluu itsekunnioituksen tarve. Tämä sisältää esimerkiksi itsenäisyyden, vapauden sekä itsevarmuuden. Toinen osio käsittää muiden antaman arvostuksen, kuten aseman yhteiskunnassa sekä suosion. Muiden kunnioituksen menetys asetetaan matalammalle, sillä se merkitsee ihmisille vähemmän kuin itsekunnioituksen menetys. Viidentenä tasona on itsensä toteuttamisen tarpeet. Viides tarvetaso voi toteutua vain, jos kaikki neljä aiempaa on täytetty, sillä ihminen ei pysty toteuttamaan itseään täydellä teholla, ellei hänen tarpeensa ole tyydytetty. (Maslow 1987, 15–22.)

3.2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen järjestämisen lähtökohtana pidetään hyvää toimintaympäristöä. Varhaiskasvatustyön periaatteet heijastuvat päiväkodin tiloista, sillä varhaiskasvatuksen toimintaympäristö rakentuu arjen tilanteissa jatkuvasti. Varhaiskasvatustyötä on organisoitu päiväkodeissa pienryhmätoiminnan ja parityöskentelyn

avulla. Viime vuosina on siirrytty kolmen työntekijän ydinryhmästä parityöskentelyyn, joka kulkee käsi kädessä pienryhmätoiminnan kanssa. (Raittila 2013, 70–74.)

Varhaiskasvatusta ohjaavia lakeja ovat muun muassa varhaiskasvatuslaki, laki lasten päivähoidosta, lastensuojelulaki sekä sosiaalihuoltolaki. Muita sitä ohjaavia määräyksiä ovat esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (Opetushallitus 2017.) Varhaiskasvatuslaki (L8.5.2015/580) määrittelee varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet. Laissa määrätään myös se, että jokaiselle lapselle tulee päivähoidossa tehdä henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatuksen, hoidon ja opetuksen toteuttamiseksi.

Varhaiskasvatustyö on viime vuosina kohdannut muutospaineita. Osa muutoksista on seurausta yhteiskunnan ja kulttuurin muutoksesta. Toinen syy muutoksiin on oletukset siitä, millaisia valmiuksia ammatillisen tai asiantuntijakoulutuksen oletetaan tuottavan. Varhaiskasvatuksen uusia ammatillisuuden ihanteita yhdistää odotukset työntekijöiden toiminnasta tiiviissä vuorovaikutuksessa asiakkaiden ja työkavereiden kanssa. (Karila & Kinos 2010, 283.)

Laajan tulkinnan mukaan päivähoidon perustehtävänä on hoidon, kasvatuksen ja opetuksen järjestäminen, mutta sen lisäksi myös vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, verkostotyö sekä lastensuojelun tukitoimena toimiminen (Koivunen 2009, 11). Laki lasten päivähoidosta määrittelee, että päivähoidolla tulisi voida edistää lapsen kehitystä ja oppimismahdollisuuksia (L8.5.2015/580). Lasten kotien tukeminen heidän kasvatustehtävässään sekä lapsen persoonallisuuden tasapainoisen kehityksen edistäminen yhdessä kotien kanssa, ovat päivähoidon päällimmäiset tavoitteet (Viitasaari 2003, 103).

3.3 Päivähoito kasvatuksen tukena

Lasten parissa työskentelevien ja lasten vanhempien yhteistyö on monimuotoista. Onnistuneena yhteistyö on lapsen parhaaksi. Yhteistyö perustuu aina keskustelulle ja tärkeää on luoda luottamuksellinen ja toisiaan arvostava yhteistyösuhde. Kes-

kustelu lapsen vanhempien kanssa pienistä arkisistakin asioista on tärkeää onnistuneen vuorovaikutuksen luomiseksi. (Mattila 2011, 139, 141.) Yhteiskunta tukee vanhempien ensisijaista kasvatustavasta päivähoitojärjestelmän muodossa (Husa & Kinos 2001, 13). Kunnan tulee varmistaa, että lapset, jotka tarvitsevat kasvunsa, kehitykseensä sekä oppimiseensa tukea, saavat tarpeistaan riippumatta riittävät varhaiskasvatuspalvelut (Heinämäki 2004, 9–10).

Päivähoidon asiakkaina ovat lasten lisäksi heidän vanhempansa (Viitasaari 2003, 106). Hyvä varhaiskasvatus toimii tukena vanhemmille heidän edistäessään lapsen tasapainoista kehitystä, kasvua sekä oppimista (Kalliala 2012, 90). Päivähoidossa yhdistyvät lapsen oikeus varhaiskasvatukseen sekä vanhempien oikeus saada lapselleen hoitopaikka (Heinämäki 2004, 9). Kasvattajien tehtävänä on huolehtia, että hoitopäivän aikana lapsen etu otetaan koko ajan huomioon. Yhteistyö vanhempien kanssa on tärkeää myös lapsen edun kannalta, sillä kasvattajalla ja vanhemmilla saattavat olla eriävät näkemykset siitä, mikä on lapsen edun mukaista. Näissä tilanteissa kasvattajan tulee keskustella lapsen vanhempien kanssa siitä, miten jatkossa toimitaan lapsen edun toteutumiseksi. (Koivunen 2009, 31–32.)

Päivähoidolla on lastensuojelullisia intressejä. Yhteys lastensuojelun ja päivähoidon välillä näkyy siinä, että päiväkodeissa tehtävä työ on pitkälti liittynyt sosiaaliseen huoltotoimintaan kuuluvaan työhön. (Husa & Kinos 2001, 17.) Sosiaalihuoltolaissa (L30.12.2014/1301) päivähoito katsotaan kuuluvan osaksi kunnan järjestämiä sosiaalipalveluita. Päivähoidon yhtenä tavoitteena on edelleenkin tehdä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Jos lapselle tarjotaan päivähoitoa avohuollon tukitoimena, tällöin tarkoituksena on tukea vanhempia kasvatustehtävässään, mutta myös turvata lapselle virikkeellinen ja turvallinen kasvuympäristö. (Husa & Kinos 2001, 17.) Lastensuojelulaissa (L13.4.2007/417) määrätään, että viranomaisten, jotka tekevät työtä lasten ja perheiden kanssa, on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin.

Vuosien mittaan päivähoidon yhdeksi perustehtäväksi on muotoutunut lastensuojelun tukitoimena toimiminen. Yksi tehokkaimmista ”sosiaalityön” työntekijöistä on päiväkotia, joka ehkäisee syrjäytymistä keskittymällä perustehtäväänsä, siihen mitä se osaa parhaiten. (Koivunen 2009, 16.)

3.4 Lapsen havainnointi päiväkodissa

Kasvattaja havainnoi lasta joka päivä erilaisissa tilanteissa, kun hän ohjaa toimintaa tai on mukana lapsen leikeissä. Jos kasvattaja ohjaa toimintaa samalla kuin havainnoi lasta, saattaa häneltä jäädä arvokasta tietoa saamatta. Siksi havainnointitilanteille tulisi varata erillinen aika, jolloin kasvattaja voisi keskittyä pelkästään lapsen havainnointiin. Tällöin hän saisi lapsesta yksityiskohtaisempia tietoja. Havainnointia voi harjoittaa ja harjaantunut havainnoija kykenee huomaamaan lapsen käytöksessä pienimmätkin muutokset. (Koivunen 2009, 24–25.)

Havainnoinnissa vapaat leikkitilanteet ovat parhaita havainnointitilanteita. Tällöin havainnoija pystyy parhaiten seuraamaan lapsen leikkitaitoja sekä sosiaalisia suhteita. (Koivunen 2009, 24.) Lapselle luonnollisia asioiden käsittelyvälineitä eli leluja ja piirtämistä, voidaan käyttää tilanteiden käsittelyssä ja arvioinnissa (Huh-talo ym. 2003, 57).

Havainnointia tulee tehdä, että kasvattaja saa tietoa siitä, miten lapsi käyttäytyy erilaisissa tilanteissa. Havainnointitietoja voidaan käyttää suunniteltaessa ja toteutettaessa tapoja, joilla lapsen kehitystä voidaan tukea. Havainnointitulosten avulla kasvattajalla on kerrottavanaan konkreettista tietoa esimerkiksi siitä, miten lapsen käytös poikkeaa totutusta. (Koivunen 2009, 28.)

Päiväkodissa toteutettavalla havainnoinnilla on myös esteitä. Esteiksi voi muodostua kasvattajan omat asenteet ja mielikuvat lapsesta tai hänen perheestään. Ajan ja organisoinnin puute tai tiimin jäsenten eriävät mielipiteet lapsesta ja havainnoinnin tarpeellisuudesta voivat estää havainnoinnin onnistumista. Havainnoinnin onnistuminen edellyttää tiimiltä yksimielisyyttä havainnoinnin merkityksestä, resursseja, joustoa ja työtehtävien priorisointia. (Koivunen 2009, 29.)

3.5 Kaltoinkohtelun havaitseminen päiväkodissa

Varhaisella puuttumisella ymmärretään lapsen asioihin tarttumista silloin, kun aikuisella herää huoli lapsesta. Huolenaiheet voivat liittyä esimerkiksi lapsen hyvinvointiin, kehitykseen, elämäntilanteeseen ja olosuhteisiin. Varhainen puuttuminen sisältää ennalta ehkäisevän toiminnan sekä korjaavat toimenpiteet. Varhaisella puuttumisella pyritään ennaltaehkäisemään sellaisia riskejä, jotka olisivat vaaraksi lapsen hyvinvoinnille sekä vastaamaan lapsen erityisen tuen tarpeeseen. (Huhtanen 2004, 188, 190.)

Lasten käyttäytymisvaikeudet ovat usein haaste sekä vanhemmille että päivähoitohenkilöstölle. Ongelmat johtuvat lapsesta itsestään tai hänen lähiympäristöstään. Lähiympäristöstä johtuvia syitä ovat esimerkiksi perheen kriisit, avioero, vanhempien jaksaminen, perheväkivalta ja päihteiden käyttö. (Huhtanen 2004, 197–198.)

Lasten ongelmat ilmenevät päivähoidossa yleensä erilaisina oppimisen, käyttäytymisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen vaikeuksina (Huhtanen 2004, 203). Ihmissuhteissa näkyviä kaltoinkohtelun vaikutuksia ovat muun muassa ongelmat läheisyyden ylläpitämisessä, vääristyneet odotukset suhteessa väkivaltaan, muutunut seksuaalinen käyttäytyminen sekä puuttuvat sosiaaliset taidot luottamuksellisen ja vastavuoroisen suhteen ylläpitämiseen. Käyttäytyminen voi olla manipuloivaa, uhmakasta, aggressiivista ja välttelevää. Oppimisvaikeuksien syyt voivat olla joko kaltoinkohtelussa tai lapsen rakenteellisessa ongelmassa. (Turunen 2004, 194.)

Lapsen oirehdinta on aina merkki siitä, että lapsi ei voi hyvin (Dufva 2001, 19). Kun kasvattajalla herää huoli lapsen hyvinvoinnista, on se otettava heti puheeksi vanhempien kanssa. Joskus puheeksi ottaminen voi pelottaa, sillä kasvattaja ei etukäteen tiedä, miten vanhemmat suhtautuvat asiaan. Pelkoa voi aiheuttaa myös se, että vanhempien ja kasvattajan välinen suhde voi puheeksi ottamisen jälkeen muuttua toimimattomaksi ja vanhempia voi olla jatkossa vaikea kohdata. Puheeksi

ottamisessa ratkaisevaa on se, miten asian esittää. Vanhemmat tulee kohdata luottamuksellisesti ja heille tulee antaa mahdollisuus kertoa oma näkemyksensä asiasta. Vanhemmilta kysytään, ovatko he huomanneet lapsessa samoja asioita kuin kasvattaja ja yhdessä vanhempien kanssa keskustellaan asian ratkaisemisesta. (Koivunen 2009, 157–158.)

Jos lapsi kertoo suoraan väkivallasta tai vihjaa siitä jollekin aikuiselle, tulee lapsen kokemaan väkivaltaan reagoida nopeasti. Lasta ei saa kuitenkaan painostaa puhumaan. Jos lapsi kertoo kohtaamastaan väkivallasta, häntä tulee uskoa ja kannustaa puhumaan asiasta sekä kehua hänen rohkeuttaan kertoa kokemuksistaan. Aikuisen tulee aidosti kuunnella lasta ja olla kiinnostunut kuulemastaan sekä tuoda esille oma rohkeutensa kuulla lasta esimerkiksi tekemällä lapselle lisäkysymyksiä. Lapselle tulee kertoa, että hänestä saa tuntua pahalta eikä väkivalta ole hänen vikansa. (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2003, 56.)

Aikuinen ei saa koskaan asettaa lapsen vanhempia kyseenalaiseksi lapsen silmissä, mutta lapselle voi kertoa, että kaikki tekevät joskus virheitä. Koska lapset saavat kotonaan kuvan väkivallan harhaisesta maailmasta, tulee lapselle puhua aina totta. Lapselle ei voi luvata vaitiota väkivallan olemassaolosta, sillä kasvattajalla on velvollisuus viedä asia eteenpäin. Aikuinen, joka on lapsen luottamuksen arvoinen ja joka on osoittanut pystyvänsä kantaa osan lapsen taakasta, on sellainen, jolle lapsi rohkenee kertoa vaikeista asioista. Aikuisen tulee varata lapselle omaa aikaansa ja rauhallinen paikka, jossa lapsi voi kertoa kokemuksistaan. (Huhtalo ym. 2003, 56.)

4 LAPSEN KALTOINKOHTELU

Lapsen kaltoinkohtelu kattaa käsitteenä kaikki sellaiset asiat, jotka aiheuttavat todellista tai mahdollista vaaraa lapselle terveyden, elämän, kehityksen tai ihmisarvon näkökulmasta. Kaltoinkohtelu voi olla joko fyysistä tai psyykkistä pahoinpitelyä, seksuaalista hyväksikäyttöä, laiminlyöntiä tai esimerkiksi kaupallista riistoa. (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 16.) Lapsen kaltoinkohteluun kuuluu myös muun perheväkivallan näkeminen eli esimerkiksi lapsen vanhempien välinen väkivalta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016). Kaltoinkohtelun voidaan kuvata kattavan sekä sellaiset negatiiviset tekemiset, jotka kohdistuvat lapseen, että sellaiset tekemättä jättämisen muodot, joista on haittaa lapselle (Paavilainen & Pösö 2003, 15). Kaltoinkohtelu voi olla joko suoraa tai epäsuoraa. Suora väkivalta kohdistuu suoraan lapseen ja epäsuora väkivalta on esimerkiksi perheenjäsenten välillä, jolloin lapsi toimii sivustaseuraajana. (Paavilainen & Flinck 2008, 2.)

4.1 Laiminlyönti

Lapsen laiminlyönti tarkoittaa sitä, että syystä tai toisesta lapsen perustarpeista ei huolehdi. Lapsen perustarpeisiin kuuluvat rakkaus, hoiva ja hoito, hyväksyntä ja kunnioitus, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen, iän mukaisten virikkeiden saaminen, suojeleminen ja turva, terveydenhoito ja hammashoito sekä koulutus. Jotta lapsen fyysinen, emotionaalinen ja kognitiivinen kehitys voidaan turvata, täytyy nämä perustarpeet tyydyttää. (Söderholm & Politi 2012, 79). Lapsen laiminlyönti tarkoittaa lapsen emotionaalisten ja psykososiaalisten tarpeiden riittämättömyyttä ja olematonta huomioimista ja esimerkiksi sitä, että lapselle ei anneta riittävästi ravintoa - jos ollenkaan (Paavilainen & Pösö 2003, 15). Laiminlyöntiä on vaikea arvioida tahallisuuden ja tahattomuuden näkökulmasta, mutta se todetaan useimmiten tahattomaksi (Söderholm & Politi 2012, 79).

Huoltajan näkökulmasta laiminlyönti voi näkyä erittäin kielteisenä käsityksenä lapsesta ja tämän perustarpeista. Huoltaja ei välttämättä kykene sitoutumaan lap-

seen positiivisesti ja huoltajan elämäntapa tai käyttäytyminen saattaa olla sellaista, että lapsi pelkää tai on huolissaan. Laiminlyönti voi tarkoittaa myös sitä, että huoltaja ei pysty turvaamaan yhtä tai useampaa lapsen keskeistä tarvetta, jotka edistävät lapsen fyysistä, älyllistä, emotionaalista ja sosiaalista kehitystä. (Söderholm & Politi 2012, 79.)

Lapsen näkökulmasta katsottuna yksi laiminlyönnin ongelmista on se, että lapsi ei juurikaan voi siihen itse vaikuttaa. Lapsi ei kykene tarkasti kertomaan, millä tavalla häntä laiminlyödään, miten vakavaa se on ja tai ylipäätään sitä, että siihen pitäisi puuttua. Lapsi ei välttämättä osaa yhdistää arjessa tapahtuvia asioita laiminlyöntiin, vaan ajattelee kaikkien muidenkin elämän olevan sellaista. Lapsi saattaa kuitenkin tiedostamattaan ja epäsuorasti viestiä mahdollisesta laiminlyönnistä kertoessaan esimerkiksi vanhempien päihteidenkäytöstä tai vanhempien välisestä väkivallasta. (Söderholm & Politi 2012, 79.)

4.1.1 Laiminlyönnin muodot

Fyysinen laiminlyönti tarkoittaa sitä, että lapsen fyysisiin perustarpeisiin vastaamisessa ilmenee puutteita. Fyysisiin perustarpeisiin lukeutuvat ravinnonsaanti, terveys, hygienia, asumisolosuhteet, vaatetus ja suojele. Lapsen riski joutua fyysisiin vaaratilanteisiin kasvaa, jos huoltajan valvonta on puutteellista. Fyysiseen laiminlyöntiin voi kuulua myös se, että lapsen ravitsemus on puutteellista tai väärää tämän kasvuun nähden tai se, että lapsen elinolosuhteet ovat epähygieeniset ja kylmät. Turvattomuuden tunteen ja levottomuuden aiheuttaminen lapselle on myös osa fyysistä laiminlyöntiä ja nämä saattavat aiheutua esimerkiksi siitä, että huoltaja vie lasta vieraiden ja vaihtuvien ihmisten luo hoidettavaksi. Fyysinen kaltoinkohtelu voi olla myös sitä, että lapsi jätetään yksin sellaisiin oloihin, jossa hänen selviytymisensä on lähes mahdotonta omien taitojensa, tietojensa ja kokemustensa avulla. (Söderholm & Politi 2012, 80.)

Jokainen kaltoinkohtelun muoto sisältää emotionaalista laiminlyöntiä tai emotionaalista väkivaltaa. Ne voivat esiintyä myös itsenäisesti, mutta tällöin niiden havaitseminen saattaa olla vaikeaa. Emotionaalinen laiminlyönti on usein tahatonta ja emotionaalinen väkivalta tahallista. Emotionaalinen väkivalta voi pitää sisällään esimerkiksi lapsen jatkuvaa torjuntaa, toistuvaa sanallista loukkaamista, sitä, että lapsi tehdään näkymättömäksi, nöyryyttämistä, pelottelua, halveksuntaa tai eristämistä. Emotionaalisen kaltoinkohtelun ydin koostuu siitä, että lapsen huoltaja on kyvytön olemaan positiivisessa ja emotionaalisessa vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. (Söderholm & Politi 2012, 80–81.)

Terveystenhoiton laiminlyönti voi tapahtua joko somaattisesta, psyykkisestä tai hammashoidollisesta näkökulmasta. Se on monitahoista ja voi ilmetä esimerkiksi siten, että huoltajan suhtautuminen lapsen lääkitykseen tai muuhun hoitoon on välinpitämätöntä. Jos lapsi sairastuu, häntä ei viedä välttämättä ollenkaan lääkäriin, tai jos viedään, viive saattaa olla hyvinkin suuri. Laiminlyönti terveydenhoidon näkökulmasta saattaa olla toistuvaa, joka johtaa siihen, että lapselle saattaa aiheutua joko todellisia tai potentiaalisia terveyshaittoja. (Söderholm & Politi 2012, 81.)

4.1.2 Laiminlyönnin seuraukset

Laiminlyönti voi olla vaaraksi lapsen fyysiselle ja psyykkiselle terveydelle. Riippumatta siitä, onko laiminlyönti tahatonta vai tahallista, tiedostettua vai tiedostamatonta, voivat seuraukset olla vakavat. Lapsen yksilölliset ominaisuudet vaikuttavat laiminlyönnistä aiheutuviin oireisiin siinä missä sen laatu, muoto ja kesto. Laiminlyönnin seurauksiin vaikuttaa muun muassa se, minkä ikäinen lapsi on, millainen luonne hänellä on, millaista tukea hän on saanut ja millaisia selviytymiskeinoja hän on käyttänyt kestääkseen elämäntilannettaan edes jollain tavalla. (Söderholm & Politi 2012, 88.)

Lapsen ikä ja kehitystaso määrittävät laiminlyönnin seuraukset merkittävästi jo laiminlyönnin alkaessa. Vakava laiminlyönti lapsen varhaisessa iässä on erittäin vaarallista, sillä se määrittää sen, miten lapsi tulee selviytymään myöhemmin. Terveystieteiden puutteiden vähäisyyden tai niiden puuttumisen vuoksi laiminlyöntiin puuttuminen saattaa viivästyä ja sen vuoksi seuraukset saattavat olla vieläkin vakavampia. Pienen lapsen laiminlyönnin havaitsemiseen saattaa johtaa esimerkiksi lapsen ulkoinen olemus, useat samasta syystä johtuvat lääkärin vastaanotto-käynnit tai puuttuvista positiivisista vuorovaikutuskokemuksista aiheutuneet oireet, joita voivat olla esimerkiksi puutteellinen katsekontakti, fyysisen kontaktin torjunta ja passiivisuus. Se, että pienen lapsen perustarpeiden huomioiminen on puutteellista tai olematonta tai se, että häntä loukataan toistuvasti sanallisesti, saattavat aiheuttaa viiveitä lapsen kielenkehityksessä sekä hankaloittaa lapsen sosiaalista ja emotionaalista käyttäytymistä myöhemmässä vaiheessa. (Söderholm & Politi 2012, 88.)

4.1.3 Laiminlyönnin ennaltaehkäisy, toteaminen ja hoito

Laiminlyöntitapauksissa täytyy selvittää, kuka on vastuussa tapahtuneesta laiminlyönnistä. Vastuu voi olla huoltajilla ja heidän elämäntavoillaan, taloudellisten resurssien puutteilla tai molemmilla edellä mainituista. Laiminlyönnin syy voi olla sellainen, joka ei ole lapsen huoltajien kontrolloitavissa. Laiminlyönnin ennaltaehkäisyyn kuuluu se, että mahdolliset riskitekijät ja huolet kartoitetaan jo varhaisessa vaiheessa ja niiden kartoittamisessa kuullaan sekä huoltajia että lasta. Ennaltaehkäisevä toiminta tulisi aloittaa jo varhaisessa vaiheessa, että sellaiset toimintamallit, jotka vaurioittavat ja laiminlyövät lapsia, eivät ehdi juurtua osaksi perheen elämää. (Söderholm & Politi 2012, 90–91.)

Lapsen huoltajia tulee tukea laiminlyönnin selvittämisessä, sillä siten he voivat ymmärtää vastuunsa ja roolinsa paremmin. Huoltajia kohtaan tulee olla kannustava ja rohkaiseva eli heidät tulee kohdata aidolla mielenkiinnolla, myötätunnolla, ymmärryksellä ja ilman ennakkoluuloja. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että

laiminlyönti olisi hyväksyttävää, vaan sitä, että huoltajat halutaan kohdata tasavertaisina ihmisinä. Laiminlyönnin seuraukset kerrotaan huoltajille rehellisesti ja heitä informoidaan riskeistä ja seurauksista, jotka voivat aiheutua puutteellisesta huoltajuudesta tai vanhemmuudesta. Perheitä autettaessa on hyvä muistaa, että useimmat huoltajat ja vanhemmat haluaisivat kehittyä vanhemmuudessa lastensa vuoksi, mutta toisaalta saattaa myös olla tilanteita, joissa esimerkiksi sosiaaliset esteet ovat tälle suuri haaste. Tilanteen arvioinnissa ja perheen auttamisessa täytyy pitää mielessä realistiset tavoitteet, jotka perustuvat riittävän luotettavaan tietoon ja perheen olosuhteisiin. (Söderholm & Politi 2012, 91–92.)

Yhteistyö kaikkien laiminlyöntiin liittyvien osapuolten eli lapsen, perheen ja viranomaisten välillä tulee olla johdonmukaista. On tärkeää, että jokainen osapuoli osaa kuunnella muidenkin osapuolten näkemyksiä ja tiedostaa omat roolinsa. Yhteistyön tulee olla moniammatillista ja sen tuloksellisuuden vuoksi vastuut ja oleelliset tiedot tulee olla tiedossa jokaisella osapuolella. Yhteistyön toimivuus auttaa osapuolia muistamaan lapsen edun tärkeyden. (Söderholm & Politi 2012, 92.)

4.2 Fyysinen pahoinpitely

Lapsen fyysinen pahoinpitely tarkoittaa sitä, että häneen kohdistetaan ruumiillista väkivaltaa esimerkiksi lyöden, potkien, ravistellen, polttaen tai kemiallisilla aineilla huumaten. Lapsen fyysinen pahoinpitely voi pahimmassa tapauksessa johtaa lapsen kuolemaan. Kuritusväkivalta luetaan myös pahoinpitelyksi ja se tarkoittaa sitä, että aikuinen aiheuttaa lapselle kipua tai epämukavan olon rangaistakseen lasta tai säädelläkseen tämän käyttäytymistä. Kuritusväkivaltaan ei pääsääntöisesti liity fyysisen vamman aiheuttaminen, mutta se saattaa pitää sisällään esimerkiksi tönimistä, läpsimistä, tukistamista, repimistä, nipistämistä, läimäyttämistä tai luunapin antamista. (Tupola, Kivitie-Kallio, Kallio, Söderholm 2012, 100.)

On erittäin tärkeää, että lapsen fyysisestä pahoinpitelystä aiheutuneet vammat tunnistetaan mahdollisimman nopeasti, sillä liian myöhäinen diagnosointi nostaa riskiä esimerkiksi lapsen pysyvään vammautumiseen. Lääkärin vastaanotolla tulee kiinnittää huomiota siihen, viittaavatko lapsen vammat puutteelliseen hoivaan ja valvontaan, hakeudutaanko lääkärin vastaanotolle viiveellä ja siihen, ovatko lapsen saattajat epätietoisia vamman aiheuttajasta. Huoli voi herätä esimerkiksi myös siitä, jos lapsen saattaja ei osaa kuvailla vamman syntyä selkeästi, kuvaus on vaihteleva tai se on ristiriidassa esimerkiksi vamman tyypin kanssa. Yksi tärkeä kriteeri on myös lapsen ikä, sillä mitä nuorempi lapsi on kyseessä, sitä todennäköisemmin esimerkiksi murtuma tai mustelma on aiheutettu tahallisesti. (Tupola ym. 2012, 101.)

4.2.1 Vammat

Pahoinpitelystä aiheutuneet mustelmat sijaitsevat tyypillisesti selässä, kasvoissa, niskassa, kaulassa, pakaroissa ja takareisissä. Mustelmat saattavat esiintyä rykelmissä. Lapsella voi esiintyä myös muun muassa puremajälkiä ja niistä on tärkeä selvittää, onko aiheuttaja ollut lapsi vai aikuinen. Alle kävelyikäisten lasten tyypillisimpiä pahoinpitelystä aiheutuneita murtumia ovat luunmurtumat ja alle 5-vuotiailla lapsilla ne ovat lapaluun, pitkän olkavarren ja kylkiluiden murtumat. Jos lapselta löytyy useampi murtuma, jotka ovat parantumista ajatellen eri vaiheissa, voidaan sanoa, että kyseessä on varmasti pahoinpitely ja sen aiheuttamat murtumat. (Tupola ym. 2012, 101–103.)

4.2.2 Menettely, seuranta ja ennaltaehkäisy

Lapsen pahoinpitelyepäilystä tulee tehdä viipymättä lastensuojeluilmoitus ja jos pahoinpitelytapaus on selkeä, tulee ilmoitus tehdä välittömästi lapsen kotikunnan sosiaalipäivystykseen. Lääketieteellinen arvio toimii viranomaisten jatkoselvitysten perustana. (Tupola ym. 2012, 106.)

Pahoinpitelyn akuuteimman vaiheen jälkeen lapselle tulee järjestää seuranta, jolla pahoinpitelyn uusiutumisen mahdollisuus pyritään sulkemaan mahdollisimman hyvin pois. Seurannalla arvioidaan muun muassa lapsen kehitystä ja kasvua. Haastatteluiden avulla pyritään kartoittamaan esimerkiksi huoltajien päihteiden käyttöä sekä sitä, esiintyykö perheessä perheväkivaltaa. Seurannalla havainnoidaan myös huoltajien ja lapsen välistä vuorovaikutusta sekä sitä, onko havaittavissa mahdollisia laiminlyönnin merkkejä. (Tupola ym. 2012, 109.)

Väkivalta ja sen mahdollisuus tulee ottaa esille perheen kanssa jo varhaisessa vaiheessa, sillä esimerkiksi ravistellun vauvan oireyhtymä saattaa olla ehkäistävissä, jos vanhempien tietoutta lisätään esimerkiksi jo ennen lapsen syntymää. Vanhempien kanssa voidaan keskustella siitä, miten aggressioherkkiä he ovat ja millä tavalla he yleensä suuttuvat, jotta vaikeisiin tilanteisiin voitaisiin varautua etukäteen. Perheen kanssa tulee keskustella myös mahdollisista riskitekijöistä, väkivalta ja muista vastaavista asioista, vaikka mitään epäilyä kaltoinkohtelusta ei olisiakaan. Neuvolavastaanotolla täytyy keskustella kuritusväkivallasta ja selvittää lapsen huoltajien mielipiteet siitä ja sen käytöstä. (Tupola ym. 2012, 109–110.)

4.2.3 Pahoinpitelyn psyykkiset vaikutukset

Muutokset lapsen voinnissa näkyvät usein hänen toimintakyvyssään ja toverisuhteissaan. Nämä muutokset saattavat olla havaittavissa päiväkodissa, joten se on usein ensimmäinen paikka, jossa huoli lapsen voinnista ja epäily mahdollisesta pahoinpitelystä herää. Lapsen käyttäytymisessä ja psyykkisessä hyvinvoinnissa saattaa ilmetä esimerkiksi itsetunnon alenemista ja perusluottamuksen heikkenemistä. Lapsi saattaa pahoinpitelystä johtuen ajatella, että se on sallittu tunteiden ja ihmissuhteiden hallintakeino ja että se on oikea tapa ratkaista ongelmia. Väkivaltaa sisältävä kurinpito saattaa esimerkiksi opettaa lasta sivuuttamaan omat tarpeensa. Lapsi saattaa pyrkiä pitämään huoltajansa mielialan hyvänä käyttäen apuna esimerkiksi pakonomaista naurua. Lapsen käytöksessä saattaa tapahtua muu-

toksia, sillä hän voi esimerkiksi muuttua sulkeutuneeksi ja aloittaa yö- tai päiväkastelun uudelleen. (Kauppi 2012, 125–128.)

4.3 Kaltoinkohtelun seuraukset

Lapsen kaltoinkohtelu aiheuttaa kärsimystä lapselle ja perheelle ja sillä voi olla pitkäkestoisia seurauksia. Kaltoinkohtelu aiheuttaa stressiä ja vaikeuttaa lapsen aivojen normaalia kehittymistä. Kaltoinkohtelun aiheuttama äärimmäinen stressi voi heikentää myös hermoston ja immuunijärjestelmän kehittymistä. (WHO 2016.) Kaltoinkohtelu vaikuttaa siihen, kuinka kyvykäs henkilö on rakentamaan ihmissuhteita ja kouluttautumaan sekä suoriutumaan työ- ja arkielämän aiheuttamasta stressistä. Kaltoinkohtelulla on vaikutuksia myös lapsen fyysiseen ja henkiseen kehitykseen. (Kauppi 2013.)

Kaltoinkohdelluilla lapsilla on lisääntynyt riski käyttäytymis- ja mielenterveysongelmiin ja heillä saattaa esiintyä myös fyysisiä ongelmia. Näitä ongelmia ovat muun muassa masennus, tupakointi, liikalihavuus, alkoholin ja huumeiden väärinkäyttö ja ei-suunniteltu raskaus. Ongelma voi olla myös se, että lapsi syyllistyy väkivaltaan tai olla vastaavasti itse väkivallan uhri tai hänen seksuaalinen käyttäytymisensä voi olla liian voimakasta. (WHO 2016.)

Mikäli lapsi kokee voimakkaita ja vaarallisia ärsykyksiä, joiden aiheuttamia tunteita hän ei pysty säätelemään, hänelle syntyy trauma. Varsinkin pienillä lapsilla ei ole tarpeeksi selviytymiskeinoja, joilla he selviäisivät pelottavasta tilanteesta. Lapsen jäädessä yksin pelko- ja traumakokemustensa kanssa, saattavat nämä kokemukset vaikuttaa hänen minuuteensa ja sen kautta hänen tapaansa kohdata häntä itseään ympäröivä maailma. (Nettiturvakoti 2017.)

4.4 Kaltoinkohteluun puuttuminen

Keskeisin toimija kaltoinkohtelun käsittelyssä on lastensuojelu, mutta se vaatii kuitenkin moniammatillista yhteistyötä. Kun kaltoinkohtelusta herää epäily tai sen voidaan todeta tapahtuneen, ilmoitus lastensuojeluviranomaisille tulee tehdä

välittömästi. Jos tiedetään tai voidaan epäillä, että lasta on kaltoinkohdeltu, tulee hänelle tehdä ruumiillinen tutkimus sekä psyykkinen ja sosiaalinen arviointi. (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 18.)

Kaltoinkohtelua ajatellen riskitekijöiksi voidaan luokitella päihteet, mielenterveysongelmat ja esimerkiksi parisuhdeväkivalta, mutta nämä eivät kuitenkaan välttämättä ole automaattisesti yhdistettävissä kaltoinkohteluun (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 17). Muita riskitekijöitä voivat olla muun muassa lapsen vammaisuus, lapsen alhainen ikä, lapsen käyttäytymisongelmat, lapsen tottelemattomuus ja uhma, vanhemman kylmyys, vanhemman rikollinen tausta, vanhemman nuoruus, ei-toivottu raskaus, perheen aiempi lastensuojelutausta, riitely sekä lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen vähäisyys (Paavilainen & Flinck 2008, 2–3). Tieto riskitekijöistä voi kuitenkin auttaa lapsen tilanteen käsittelyssä, jos lapsen todetaan elävän riskiolosuhteissa. Ennakollisella lastensuojeluilmoituksella voidaan puuttua riskiperheen tilanteeseen jo silloin, kun lapsi ei ole vielä syntynyt. Tällaisella puuttumisella voidaan pyrkiä takaamaan perheelle tukimuotoja, jotka edistävät huoltajien mahdollisuuksia huolehtia lapsesta riittävän hyvin. (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 17–18.)

Perheet usein kieltävät ongelman joko tiedostetusti tai tiedostamatta, joten kaltoinkohteluun puuttuminen saattaa vaikeutua entisestään. Haasteena saattaa olla myös se, että kaltoinkohtelusta ei aiheudu välttämättä niin selviä merkkejä, oireita tai ongelmia, että siihen ymmärrettäisiin puuttua tarpeeksi varhaisessa vaiheessa. Varhaisen puuttumisen haasteena saattaa olla myös se, että huoltajille ei esitetä suoria kysymyksiä kaltoinkohteluun ja perheen sisäisiin riskitekijöihin liittyen, eivätkä he tällöin kerro asioista halutulla tavalla. (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 18.)

4.5 Varhainen puuttuminen

Varhainen puuttuminen tarkoittaa sitä, että lapselle tarjotaan tukea jo hänen varhaisvuosiensa aikana tai mahdollisimman nopeasti siinä vaiheessa, kun jokin ongelma ilmaantuu (Peda.net 2011). Varhainen puuttuminen sisältää sekä ennaltaehkäisevän toiminnan että korjaavat toimenpiteet (Huhtanen 2004, 188). Huoli lapsesta saattaa ilmetä lapsen läheisillä tai muilla sellaisilla ihmisillä, jotka ovat läsnä lapsen elämässä. (Peda.net 2011.) Huolenaiheita voivat olla muun muassa lapsen hyvinvointi, kehitys, elämäntilanne tai olosuhteet, joissa lapsi elää (Huhtanen 2004, 188). Varhaisella puuttumisella pyritään turvaamaan lapsen tuen saanti ja ehkäisemään mahdollisen ongelman pitkittyminen (Peda.net 2011). Yksi varhaisen puuttumisen keskeisistä piirteistä on moniammatillinen lähestymistapa, eli monet asiantuntijat toimivat yhteistyössä keskenään. Päivähoidon perustyöntekijä arvioi lapsen kehitystä ja hyvinvointia ja tämä arviointi on tärkeää silloin, kun pyritään havaitsemaan lapsen erityisen tuen tarve ja kun lasta ohjataan tukipalveluiden piiriin. (Huhtanen 2004, 189–196.)

4.5.1 Kolmiportainen tuki

Varhaiseen puuttumiseen liittyy myös varhaiskasvatuksen kolmiportainen tuki. Ensimmäinen porras on yleinen tuki, joka tarkoittaa laadukasta varhaiskasvatusta. Yleinen tuki on sellaista kasvutoimintaa, jossa tuetaan jokaisen lapsen yksilöllistä kasvua ja kehitystä, sillä jokainen lapsi tarvitsee yksilöllistä tukea silloin, kun on kyse hänen kasvusta ja oppimisesta. Varhaisen tuen piirteitä ovat tasavertaisuus, oikea-aikaisuus ja riittävyys. Toinen porras on tehostettu tuki, johon kuuluu arjen tukitoimet, yhteistyö ja arviointi. Tehostettua tukea käytetään silloin, kun yleinen tuki koetaan riittämättömäksi. Tehostettu tuki perustuu siihen, että systemaattisessa havainnoinnissa on ilmennyt huoli lapsen kasvusta, kehityksestä, oppimisesta tai käyttäytymisestä. Huolenaiheesta keskustellaan lapsen vanhempien kanssa, jonka jälkeen aloitetaan yhteistyö eri asiantuntijoiden kanssa. Tehostetussa tuessa käytetään muun muassa erilaisia pedagogisia menetelmiä ja välineitä. Kolmas

porras on erityinen tuki ja siihen kuuluu kuntouttava tuki, moniammatillinen yhteistyö ja arviointi. Varhaiskasvatuksen erityistä tukea tarvitaan silloin, kun lapsella ilmenee laaja-alaisia kuntoutuksellisia tai kasvatuksellisia haasteita, joissain tapauksissa molempia. Päivittäisen toimintaympäristön ja kasvatustoiminnan tulee olla lapsen tarpeiden mukaista. Varhaiskasvatusta toteutetaan siis lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. (Pussila & Mertaniemi 2015.)

Lasten kaltoinkohtelua voidaan pyrkiä ennaltaehkäisemään lisäämällä vanhempien ja huoltajien tietoutta siitä, mistä apua ja tukea saa, jos sitä kokee tarvitsevana. Heille tulee kertoa, että tuen tarvitseminen ja pyytäminen on luonnollista, sillä arki pienen lapsen kanssa saattaa olla vaativaa. Lapseen fyysiseen kaltoinkohteluun saattaa johtaa se, että vanhempi tai huoltaja on itse kokenut lapsuudessaan kuritusväkivaltaa ja kokee sen vuoksi fyysisen väkivallan olevan oikea ratkaisu vaikeissa tilanteissa. Heidän kanssaan on hyvä pohtia kuritusväkivallan merkitystä ja sitä, mitä mieltä he siitä ovat. (THL 2016.)

Riskitekijöiden tunnistaminen on osa varhaista puuttumista. Kaltoinkohtelun voi tunnistaa siitä, millä tavalla lapsi käyttäytyy, siitä, millä tavalla vanhemmat käyttäytyvät ja millaisia riskitekijöitä heihin liittyy tai siitä, millaisia riskitekijöitä perheen käyttäytymiseen liittyy ja millainen perhetilanne perheessä vallitsee. Kaltoinkohteluun puuttumista helpottaa tieto siitä, millaisia riskitekijöitä perheessä on ja millainen niiden määrä on. (Paavilainen & Flinck 2008, 2–3.)

4.5.2 Ennaltaehkäisevä perhetyö

Ennaltaehkäisevän perhetyön tehtävänä on tukea perheen arkea ja sen sujumista sekä auttaa perhettä löytämään ne voimavarat, jotka auttavat perheenjäseniä selviytymään arjessa. Ennaltaehkäisevä perhetyö tavoittelee perheen hyvinvoinnin ylläpitämistä, sekä sellaisten riskien ennaltaehkäisyä, jotka saattavat ilmetä erilaisissa elämän muutostilanteissa. Tällaisen perhetyön idea on se, että perhettä pyritään tukemaan jo varhaisessa vaiheessa, että ongelma ei ehdi muuttua vaikeam-

maksi. Ennaltaehkäisevän perhetyön tavallisimpiin asiakasperheisiin kuuluvat sellaiset perheet, joissa lapset ovat alle kouluikäisiä ja sellaiset perheet, jotka vasta odottavat lasta. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 73.)

Sosiaali- ja terveystoimen alaisuuteen kuuluva lapsiperheille suunnattu kotipalvelun perhetyö sisältää avustamista erilaisissa elämän tapahtumissa. Kotipalvelun perhetyöllä voidaan avustaa perhettä esimerkiksi lasten hoidossa ja kasvatuksessa tai henkilökohtaisessa huolenpidossa. Kotipalvelun perhetyötä voidaan käyttää myös avohuollon tukitoimena sellaisille perheille, jotka ovat lastensuojelun asiakkaita ja jotka kaipaavat tukea erityisesti arjessa. (Järvinen ym. 2012, 73–74.)

Yksi osa varhaiskasvatuspalveluita on ennaltaehkäisevä päivähoidon perhetyö. Päivähoidon perhetyön painopisteenä on lapsi ja päivähoitopaikassa ilmennyt huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoli voi herätä esimerkiksi silloin, jos lapsen käyttäytyminen on levotonta tai aggressiivista, tai silloin, jos lapsi on esimerkiksi puhumaton. Päivähoidon perhetyön asiakkuus alkaa yleensä päivähoidon aloitteesta. (Järvinen ym. 2012, 78–80.)

4.5.3 Huolen vyöhykkeet ja huolen puheeksi ottaminen

Huolen vyöhykkeitä on neljä. Ensimmäisenä on ei huolta vyöhyke. Se tarkoittaa sitä, että henkilö kokee pystyvänsä omiin tietoihinsa ja taitoihinsa perustuen auttamaan esimerkiksi lasta ja näin ollen ei näe syytä huoleen. Toinen vyöhyke on pienen huolen vyöhyke ja se tarkoittaa sitä, että ihminen on lievästi huolissaan, mutta luottaa omiin kykyihinsä auttaa muita. Kolmas vyöhyke on tuntevan huolen vyöhyke eli harmaa vyöhyke. Siinä ihminen kokee huolensa toista ihmistä kohtaan kasvavan ja haluaa saada tilanteeseen tukea. Tähän vyöhykkeeseen kuuluu epäselvyys siitä, ketä tilanne koskettaa ja miten tilanteen ratkaisemiseksi tulisi toimia. Neljäs ja viimeinen vyöhyke on suuren huolen vyöhyke. Siinä työntekijällä ei ole riittävästi keinoja toimia asiakkaan parhaaksi, joten hänen tulee välittömästi olla yhteydessä muihin auttaviin tahoihin. (THL 2014.)

Huolen puheeksi ottaminen on osa varhaista puuttumista. Huolen puheeksi ottamisessa on tärkeää, että se tapahtuu kunnioittavalla tavalla esimerkiksi lapsen huoltajan kanssa. Tällöin vaikeistakin asioista on helpompi keskustella ja huoltajan reaktio tilanteeseen saattaa olla myönteisempi. Keskusteleva ilmapiiri tekee tilanteesta sujuvamman ja tällöin yhteistyökin saattaa sujua paremmin. (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

4.6 Lastensuojelu

Lastensuojelu kuuluu osaksi laajempaa lasten suojelua. Tärkeimpänä tehtävänä lastensuojelussa on turvata lapsen oikeus arvokkaaseen elämään ja varmistaa mahdollisuus turvallisiin ihmissuhteisiin. Lastensuojeluun kuuluu olennaisesti kaksi periaatetta: lapsen edun periaate ja yksityiselämän ja perhe-elämän suojan periaate. (Taskinen 2010, 19, 22–23.) Lastensuojelulaissa (L13.4.2007/417) määritellään lapsen edun kriteerit, jotka ohjaavat lastensuojelun toimintaa. Kaikkien lastensuojelussa tehtävien päätösten ja ratkaisujen on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojeluprosessin ja sen vaikuttavuuden arviointi tapahtuu sen perusteella, miten hyvin lastensuojelun ratkaisut toteuttavat lapsen etua, miten laillisia ne ovat sekä miten lapsi ja hänen perheensä ne kokevat. (Taskinen 2010, 25, 173.) Yleissopimuksen lasten oikeuksista (60/1991) mukaan lapsella on lastensuojelussa oikeus omiin mielipiteisiinsä sekä toivomuksiinsa.

Lapsen tarpeisiin vastaaminen sekä esteiden poistaminen lapsen kehityksen tieltä ovat lastensuojelun päätavoitteet. Todellinen mittari sille, miten lastensuojelu on auttanut lasta, on se, miten lapsen tilanne on muuttunut. Esimerkiksi lyhyellä aikavälillä onnistumisia ja muutoksia voivat olla oireiden lievittyminen, lapsen rauhoittuminen sekä keskittyminen koulunkäyntiin. Pitkän aikavälin tavoitteena on auttaa lasta kasvamaan tasapainoiseksi ja vastuulliseksi aikuiseksi. (Taskinen 2010, 173.)

Ehkäisevää lastensuojelua voidaan luontevasti tehdä jo varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa tavataan lasta ja hänen perhettään joka päivä. Jos tilanne perheessä kriisiytyy, voidaan se havaita varhaiskasvatuksessa jo varhaisessa vaiheessa, jolloin varhainen puuttuminen on helpompaa. Keskeisessä asemassa lapsen hyvinvoinnin varmistamisessa sekä hänen perheensä arjen seuraamisessa on varhaiskasvatus. (Lastensuojelun keskusliitto 2012.) Lastensuojelulaissa (13.4.2007/417) määritellään, että kaikilla viranomaisilla on salassapitosäännösten estämättä ilmoitusvelvollisuus aina, kun heillä herää omassa työssään huoli lapsesta ja hänen hyvinvoinnistaan.

4.7 Aiheesta aiemmin julkaistut tutkimustulokset

Pro gradu -tutkielmia ja väistökirjoja lasten kaltoinkohtelusta löytyy melko vähän. Lehtimäki (2008) on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut lasten kaltoinkohtelun tunnistamista ja siihen puuttumista. Tutkimukseen oli liitetty moniammatillinen näkökulma. Tutkimustulosten mukaan moniammatillisen yhteistyön alkaminen vaatii sen, että kaltoinkohtelu osataan ensin tunnistaa. Moniammatillisessa yhteistyössä on tärkeää, että tieto kulkee saumattomasti kaikkien yhteistyötahojen välillä. Yhteistyön onnistumiseen vaikuttaa joko positiivisesti tai negatiivisesti eri työntekijöihin, rakenteisiin sekä toimintaan liittyvät tekijät. Inkilän (2015) väitöskirjan tarkoituksena oli kuvata ja muodostaa malli, joka tukisi perheen sisällä tapahtuvan lasten kaltoinkohtelun tunnistamista sekä varhaista puuttumista moniammatillisena yhteistyönä. Tutkimuksella pyrittiin myös kehittämään moniammatillista yhteistyötä sekä ennaltaehkäisyä, jolloin lapset ja vanhemmat saisivat apua jo kaltoinkohtelun varhaisvaiheessa. Tutkimuksen tulosten perusteella sosiaalipalvelun, poliisin ja päivähoidon vastaajilla oli parhaat tiedot lasten kaltoinkohteluun puuttumisesta. Tutkimuksessa tuli ilmi, että kaltoinkohteluepäilyksissä työntekijät keskustelevat asiasta ensin toisten työntekijöiden kanssa omassa työyksikössään, sekä mahdollisesti myös erityistyöntekijän ja esimiehen kanssa. Tutkimustulosten mukaan luottamuksellinen suhde lapsiin ja vanhempiin sekä myönteiset kokemukset edistävät moniammatillista yhteistyötä.

Lasten kaltoinkohteluun liittyviä opinnäytetöitä löytyi melko paljon. Mutanen (2011) tutki opinnäytetyössään sitä, miten kaltoinkohdeltu lapsi tunnistetaan ja kohdataan päiväkodissa. Pokela & Lokka (2016) tutkivat opinnäytetyössään sitä, millaisia keinoja päiväkodin työntekijöillä on puutua lasten kaltoinkohteluun ja millaista kaltoinkohtelua he ovat työssään kohdanneet.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimus aloitettiin valitsemalla tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusote. Tutkimusaineisto kerättiin haastatteluilla ja aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tutkimuksen validiudesta ja eettisyydestä pyrittiin pitämään huolta koko tutkimuksen ajan.

5.1 Tutkimusmenetelmä

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus pyrkii tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Olemassa olevien asioiden todentamisen sijaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään löytämään tai paljastamaan tosiasioita. Laadullisessa tutkimuksessa ei lähtökohtana ole niinkään teorian tai hypoteesien testaaminen vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Laadullisen tutkimuksen kohdejoukko valitaan siten, että se vastaa tarkoituksiin eli satunnaisotantaa ei yleensä laadullisessa tutkimuksessa käytetä. Tutkimus pyritään aina toteuttamaan joustavasti ja suunnitelmia voidaan muokata, mikäli olosuhteet muuttuvat. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa jokainen tapaus on ainutlaatuinen ja aineistoa käsitellään sekä tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 157, 160.)

Laadullisessa tutkimusotteessa ensisijaisiksi kysymyksiksi voidaan asettaa mitä, miksi ja kuinka. Laadullisen tutkimuksen ominaisia piirteitä ovat muun muassa luovuus, kuvailevuus ja arvioivuus. Laadullisessa analyysissä keskitytään mielipiteisiin, syihin ja seurauksiin ja aineisto kerätään usein haastatteluilla tai ryhmäkeskusteluilla. (Taloustutkimus 2017.)

5.2 Tutkimuksen kohde

Tutkimus toteutettiin viidessä eri päiväkodissa Kurikan ja Ilmajoen alueella. Päiväkotien nimiä ei mainita, sillä paikkakunnat, joissa tutkimus toteutettiin, ovat pieniä ja tutkimuksessa halutaan säilyttää tutkimukseen osallistuneiden anonymiteettiä. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina niihin osallistuneiden lastentar-

hanopettajien työpaikoilla. Päiväkotien koko vaihteli yhdestä lapsiryhmästä seitsemään lapsiryhmään. Päiväkotien henkilöstöön kuului päiväkodinjohtajia, lastentarhanopettajia, lastenhoitajia, ryhmäavustajia, erityislastentarhanopettajia ja erityispäivähoidon päivähoitajia.

5.3 Tutkimusaineiston kerääminen

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston keruussa suositaan luonnollisia ja todellisia tilanteita sekä ihmisiä tiedon keruun osana. Mittausvälineiden sijaan tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa sekä keskusteluihin. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keräämisessä suositaan sellaisia metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät esiin. Tällaisiksi metodeiksi voidaan luokitella esimerkiksi erilaiset haastattelut, havainnointi sekä erilaisten tekstien ja dokumenttien analysointi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 160.)

Teemahaastattelussa keskitytään tiettyihin teemoihin. Haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa, jotka tuovat tutkittavien näkökulmat ja mielipiteet paremmin esille. Teemahaastattelun idea piilee vuorovaikutuksessa ja keskusteluvassa ilmapiirissä. Keskeistä teemahaastattelussa on se, että haastateltavien tulokset ja asioille antamat merkitykset otetaan huomioon. Teemahaastattelu on tyyliään puolistrukturoitua eli muun muassa haastattelun teema ja aihepiirit ovat kaikille haastateltaville samat. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.) Eri haastattelu-muodoista lähimpänä keskustelua on avoin haastattelu. Muun muassa haastateltavan ajatuksia ja mielipiteitä selvittää sen mukaan, kun ne tulevat vastaan keskustelun kuluessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 204.)

Haastattelussa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa, jonka vuoksi se on tiedonkeruumenetelmänä ainutlaatuinen. Haastattelu onkin kvalitatiivisen tutkimuksen päämenetelmä. Haastattelun suurin etu on sen joustavuus. Siinä pystytään säätämään tiedonkeruuta tilanteiden mukaan ja haastattelun avulla pystytään antamaan haastateltaville mahdollisuus tuoda esille asioita mahdollisimman vapaasti. Haastattelu sopii hyvin sellaisiin tutkimuksiin, joissa tiede-

tään ennalta, että tutkimuksen aihe tuottaa vastauksia monipuolisesti. Haastattelun avulla saadaan myös selkeitä vastauksia ja lisäkysymysten avulla voidaan syventää saatuja tietoja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 200.)

Aineisto kerättiin haastatteluilla. Haastattelurunko tehtiin valmiiksi ja siihen koottiin teoriaan ja tutkimusongelmaan perustuvat kysymykset. Haastattelun teemat löytyvät liitteistä (LIITE 1). Kysymysten avulla voitiin selvittää kaikki tarvittava. Lisäkysymyksille jätettiin myös tilaa ja niitä esitettiin haastatteluiden kuluessa lisäämään vastausten syvyyttä ja selkeyttä. Haastattelu oli siis osittain teemahaastattelu, mutta siinä oli myös avoimen haastattelun piirteitä. Haastattelut pidettiin haastateltavien lastentarhanopettajien työpaikoilla suljetuissa tiloissa, jolloin ulkopuoliset eivät voineet kuulla eivätkä nähdä haastattelutilannetta. Jokainen haastattelu tallennettiin kahdella eri laitteella ja vastauksia kirjoitettiin hieman myös muistiin, jotta voitiin varmistaa vastausten säilyminen, vaikka tallennuksessa olisikin tapahtunut jokin virhe. Haastattelut kestivät 14:stä minuutista 32:neen minuuttiin. Haastateltavat rekrytoitiin päiväkodinjohtajien kautta ja ainut kriteeri oli se, että haastateltavan tulee olla lastentarhanopettaja. Tämä kriteeri oli asetettu sen vuoksi, että tutkimuksessa haluttiin keskittyä tiettyyn ammattiryhmään. Tällöin myös haastateltavilla oli keskenään samat lähtökohdat osallistua haastatteluun työnimikkeen ja ammatin näkökulmasta.

5.4 Aineiston analysointi

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa tarkoituksena on koota tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Tutkimuksen tarkoitus toimii pohjana aineiston analysoinnille. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa ei sovita tai harkita analyysiyksiköitä etukäteen. Kun analyysi on aineistolähtöistä, aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla eikä teorioilla ei ole mitään tekemistä analyysin toteuttamisessa. Kun analyysi toteutetaan aineistolähtöisesti, teoria koskee vain analyysin toteuttamista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.) Aineisto purettiin pelkistämällä haastatteluissa esiin tulleet ilmaukset ja niistä muodostettiin pelkistettyjä ilmauksia. Näistä muodostettiin alaluokkia, yläluokkia ja pääluokka. Kaikki neljä aineistosta johdettua

pääteemaa on analysoitu samalla tavalla. Analyysistä toimii esimerkkinä sisällö-analyysitaulukko (LIITE 2).

Teemoittelussa painotetaan sitä, mitä kussakin teemassa on noussut esiin. Laadullisen tutkimuksen perinteestä riippuen lukumäärillä joko on tai ei ole merkitystä. Teemoittelu tarkoittaa sitä, että käyttäen eri aihepiirejä aineisto hajotetaan palasiksi eli toisin sanoen ryhmitellään. Tällä tavalla tiettyjen teemojen esiintymisen vertailusta tulee mahdollista. Teemoittelu voidaan aloittaa ryhmittelemällä esimerkiksi se, minkä ikäisiltä ihmisiltä tiedot on kerätty. Sen jälkeen voidaan ryhtyä etsimään aineistossa esiintyviä varsinaisia teemoja. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Aineisto teemoiteltiin neljään pääteemaan, joista luotiin yläluokat ja niiden alaluokat. Tutkimustulokset kirjoitettiin näiden teemojen mukaisesti.

Laadullinen aineisto, joka on tallennettu, kirjoitetaan useimmiten puhtaaksi sanasanaisesti eli litteroidaan. Koko kerätty aineisto voidaan litteroida ja onkin tavallisempaa, että aineisto litteroidaan kuin että päätelmät tehdään suoraan nauhoista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 217.) Jokainen haastattelu tallennettiin ja tallennukset purettiin myöhemmin litteroinnin avulla. Jokainen haastattelu litteroitiin ja litteroinnista poimittiin suoria lainauksia, mutta niihin ei ole laitettu koodausta, sillä tutkimuksessa haluttiin suojella jokaisen haastateltavan ja sitä kautta myös päiväkodin anonymiteettiä. Tästä syystä tutkimuksessa käytetyt lainaukset ovat yleiskielistetty.

5.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen reliaabeliudella tarkoitetaan sitä, että mittaustulokset ovat toistettavissa riippumatta siitä, kuka tutkimuksen tekee. Tutkimuksella on siis mahdollista saada ei-sattumanvaraisia tuloksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 226.) Haastattelussa käytetyt kysymykset ovat reliaabeleita kysyjästä riippumatta, sillä ne on muotoiltu hyvin yleispäteviksi. Tämä tarkoittaa siis sitä, että kysyjän ja vastaajan välisellä suhteella ei ollut haastatteluissa merkitystä.

Validiudella tarkoitetaan sitä, mittaako tutkimusmenetelmä juuri sitä, mitä tutkimuksessa halutaankin mitata. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkija kuvailee tarkasti sitä, kuinka tutkimus on toteutunut. Luotettavuuden kannalta olisi tärkeää kertoa esimerkiksi paikoista, joissa aineistot on kerätty. Myös se, kuinka paljon aikaa aineiston keräämiseen on käytetty, vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. (Hirsjärvi ym. 2008, 227.) Tutkimuksessa voitiin luottaa siihen, että haastateltavat vastasivat kysymyksiin rehellisesti ja oman tietämyksensä pohjalta. Tutkimuksessa tiedostettiin etukäteen se, että haastateltavat saattavat tulkita kysymyksiä omalla tavallaan, joten kysymyksiä varauduttiin tarkentamaan tarpeen mukaan. Haastattelut pidettiin haastateltavien työpaikoilla niin, että ulkopuoliset eivät pystyneet kuulla tai nähdä haastattelutilannetta. Haastatteluissa esiin tulleissa vastauksissa oli yhtäläisyyksiä ja vastausten perusteella saatiin ratkaisu tutkimusongelmaan. Näiden perusteluiden myötä voidaan todeta tutkimuksen olevan validi.

Tutkijan tulee huolehtia siitä, että hän tuntee tutkimuseettiset periaatteet ja toimii niiden mukaisesti. Hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen määrittää sen, onko tutkimus eettisesti hyväksyttävä. Tieteellisten menettelytapojen noudattamiselle on olemassa ohjeet, joiden mukaan tutkijan tulee toteuttaa tutkimus muun muassa rehellisesti, huolellisesti ja käyttäen tarkkuutta tutkimustyössä. Tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien tulee olla eettisiä ja tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi tulee olla yksityiskohtaista. (Hirsjärvi ym. 2008, 23–24.) Tutkimuksen eettiset ohjeet (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013) onnistuttiin ottamaan huomioon hyvin, sillä tutkimus on tehty huolellisesti ja tarkasti alusta loppuun saakka, ja siinä on käytetty kriteerien mukaisia tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä.

Tutkimus toteutettiin eettisesti, sillä eettisyys otettiin huomioon jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Tutkimusluvat haettiin asianmukaisesti Kurikan ja Ilmajoen varhaiskasvatusjohtajilta ennen varsinaisen tutkimustyön aloittamista. Haastatteluun osallistuminen oli täysin vapaaehtoista ja haastatteluun osallistuvien ano-

nymiteettiä haluttiin suojella yksityisyydensuojan vuoksi ja haastateltavia kunnioittaen. Haastatteluun osallistuneiden lastentarhanopettajien nimiä ei tulla kerto-
maan missään vaiheessa ja päiväkotienkin nimet pysyvät salassa. Kerätty aineisto
säilytettiin niin, että kenelläkään ulkopuolisella ei ole ollut mahdollisuutta nähdä
tai kuulla sitä. Tutkimuksen valmistuttua aineisto hävitetään perusteellisesti.

Toiselle haastatteliijoista mikään päiväkotitai kukaan haastateltavista ei ollut en-
tuudestaan tuttu. Toinen haastatteliijoista on ollut ja on edelleen töissä samassa
paikassa yhden haastateltavan kanssa. Tämän ei uskota kuitenkaan vaikuttaneen
millään tavalla haastattelun sisältöön, sillä haastattelussa pyrittiin sivuuttamaan se,
että haastateltava ja toinen haastatteliijoista ovat työkavereita.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Aineisto kerättiin haastattelemalla viittä eri lastentarhanopettajaa viidessä eri päiväkodissa Kurikan ja Ilmajoen alueella. Haastateltavat ovat toimineet lastentarhanopettajan 12–26 vuotta. Osa heistä oli toiminut myös muissa tehtävissä lasten parissa. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisesti eli laadullisesti ja analysointitapa oli aineistolähtöinen sisällönanalyysi.

Haastattelut toteutettiin keskustelelevassa ilmapiirissä, ja jokaiselta haastateltavalta kysyttiin 15 pääkysymystä. Haastateltavien vastausten pohjalta esitimme myös tarkentavia jatkokysymyksiä. Haastattelun lopussa haastateltavilla oli mahdollisuus palata aiempiin kysymyksiin ja täydentää vastauksiaan.

Tutkimustulokset raportoidaan teemoittain ja nämä teemat on luotu haastattelukysymysten pohjalta. Teemoja on neljä ja niiden alaluokat on lihavoitu tekstissä. Näitä teemoja ovat kaltoinkohtelu ja siitä puhuminen, kaltoinkohtelun havaitseminen, toiminta kaltoinkohtelutilanteissa ja ammattitaidon kehittäminen (Kuvio 1).

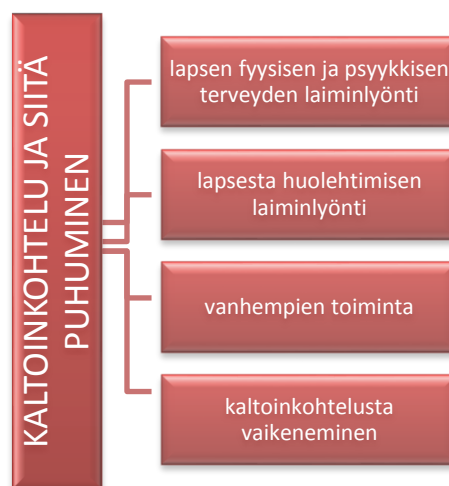

Kuvio 1. Lastentarhanopettajien näkemykset ja kokemukset lasten kaltoinkohtelusta.

6.1 Kaltoinkohtelu ja siitä puhuminen

Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää, mitä kaltoinkohtelu pitää sisällään haastateltavien lastentarhanopettajien mielestä. Haastateltavia pyydettiin kertomaan omin sanoin, mitä kaltoinkohtelu tarkoittaa sekä miksi kaltoinkohtelusta puhutaan niin vähän ja miksi se on niin arka aihe (Kuvio 2).

Kuvio 2. Kaltoinkohtelu ja siitä puhuminen.

Haastateltavien mielestä **lapsen fyysisen ja psyykkisen terveyden laiminlyönti** on osa lapsen kaltoinkohtelua. Fyysisen väkivallan koettiin olevan osa kaltoinkohtelua ja myös sen, jos lapsen psyykkisestä hyvinvoinnista ei huolehdita.

”Se tarkoittaa sitä, että tehdään jollain tavalla pahaa sille lapselle et se voi olla sitä fyysistä väkivaltaa.”

Lapsesta huolehtimisen laiminlyönti luokiteltiin kaltoinkohteluksi. Haasteltavat liittivät tähän tunteiden vähäisyyden lasta kohtaan, lapsen hyvinvoinnin ja hoidon sekä kaltoinkohtelun sanallisuuden. Näihin asioihin liitettiin se, että lapsi ei saa riittävästi huomiota eikä hänen tunteisiinsa ei vastata. Vanhemmalla saattaa olla etäinen suhde omaan lapseensa ja tämä vaikuttaa negatiivisesti lapsen hyvinvointiin.

”...että jos vanhemmat on eronnu, nii sellasta pelaamista lapsen tunne-elämän kustannuksella, että saako toista vanhempaa nähdä tai saako ker-toa sieltä asioita mitä on tehnyt toisen vanhemman kans vai pitääkö kaikki vaieta.”

”... lapsella oli hirveä nälkä, kun se tuli aamulla hoitoon. Se söi puuroa kaks lautasellista eikä tuntunu loppua näkyvän. Lapselta kysyttiin, että ’et-kö syönyt kotona eilen mitään’ ja lapsi vastaa, että ’en, ei kun hain itse jääkaapista jogurtin’.”

”... kova äänenkäyttö on ehkä semmonen mihin tavallaan mä joudun puut-tua aina välillä, sitte se tavallaan nostaa anturit, et hetkinen miks on noin kova ote, jos lapselle puhutaan tai muuta. Yleensä ne on tuonti- tai hakuti-lanteita, että vanhemmat ei sitte hoksaakaan, että joku meistä kuulee.”

Haastateltavien mielestä myös **vanhempien toiminta** vaikuttaa siihen, voiko hei-dän lapsensa hyvin. Lapsi joutuu seuraamaan sivusta vanhempien välistä suhdetta ja sen ollessa negatiivinen, se vaikuttaa lapsen hyvinvointiin. Tämän kerrottiin olevan lapsen kaltoinkohtelua. Vanhemmat saattavat piilotella mahdollista kal-toinkohtelua ja tästä syystä kaltoinkohtelutapaukset eivät aina tule esiin. Kaltoin-kohtelua saatetaan piilotella sen vuoksi, että vanhemmat häpeävät ja arastelevat tekojensa tunnustamista ja pelkäävät joutuvansa leimatuksi.

”Meidän ryhmässä on vuoden aikana ollut tosi monta avioerotapausta ja sitte on selvinny, että siitähän tämä lapsen käytös johtuuki.”

”Se lasketaan kaltoinkohteluksi, jos vanhempi tulee vaikka juopuneena hakemaan lasta ja lähtevät autolla.”

”Tänne päiväkotiin päin sitä ei näytetä eli sitä niinku kaunistellaan ja sitte mä saatan kuulla sen lasten leikissä, että ’mä sain eilen piiskaa’.”

”Perheillä on sellainen halu pitää suojakuorimyytti yllä ja pelätään ehkä sitä avun hakemusta justiin sen huostaanotonkin uhalla.”

Haastateltavien mielestä **kaltoinkohtelusta vaietaan** julkisessa keskustelussa. Yleensä keskusteluun päätyvät vain huostaanottotapaukset. Tähän mainittiin syyksi suojelunäkökulma, joka estää ammattilaisia kertomasta perheiden asioita ulkopuolisille. Kaltoinkohtelua kerrottiin olevan vähän ja tämä saattaa vaikuttaa siihen, miksi siitä puhutaan niin vähän. Haastatteluissa tuotiin esiin myös päiväkodin henkilökunnan pelkäävään ottaa yhteyttä lastensuojeluun, sillä sen koetaan olevan niin radikaali toimenpide.

”... jos siellä on ammattilaisia mukana, niin he ei saa puhua yksittäistapauksista, sillä pitää suojella vanhempien yksityisyydensuojaa ja on salassapitovelvollisuus. Niin sillälailla tietysti siitä ei voi puhua ja mä luulen, että se suojelunäkökulma on siinä se.”

6.2 Kaltoinkohtelun havaitseminen

Haastateltavilta kysyttiin neljä kysymystä kaltoinkohtelun havaitsemiseen liittyen. Lastentarhanopettajilta kysyttiin, onko heillä herännyt epäilyksiä kaltoinkohtelusta ja millaisessa tilanteessa kaltoinkohtelu on tullut esiin, mitkä asiat lapsessa herättävät heidän huolensa siitä, kohdellaanko lasta kotona hyvin, miten mahdollinen kaltoinkohteluepäily näkyy lapsen toiminnassa päiväkodin arjessa sekä onko huoli lapsen hyvinvoinnista herännyt vuorovaikutustilanteessa lapsen kanssa ja jos on, millaisessa tilanteessa, kuinka usein ja mitä lapsi kertoo (Kuvio 3).

Kuvio 3. Kaltoinkohtelun havaitseminen.

Haastateltavien mielestä kaltoinkohtelu voi näkyä monella eri tavalla. **Merkit lapsessa** herättävät lastentarhanopettajien epäilykset kaltoinkohtelusta. Näitä merkkejä voivat olla esimerkiksi lapsen puheet, huomionhakuisuus ja muutokset lapsen käytöksessä. Lapsi voi esimerkiksi kertoa kulkeneensa itseksensä jossain tai että isä on tukistanut häntä.

”... että yleensä ne vetää aika lukkoon ne lapset, jos kysyy, että miksi sun kasvoissasi on tuollaista ja tuollaista. Niin sitten se, että niillä on hirveet selitykset siihen asiaan.”

”Lapsi voi olla siinä kun leikitään tai näin, niin ruveta kertomaan jotain kotiasioita vaikka, että äiti vain makaa tai äiti oli väsynyt tai äiti ei jaksanut tehdä ruokaa.”

”Se saattaa ihan vaan just olla joku leikitilanne tai sitte sitä sadutetaan, kysytään vaikka esim. äitienpäiväkorttiin, että kerro äidistäsi, nii sit siinä saattaaki tulla sellanen lausahdus, joka herättää ja joudutaanki siihen sit pureutumaan paremmin.”

”Meillä ei oo ollu vahvaa epäilystä vaan meillä on vain lapsen sanat ja meistä tuntuu, että tällä lapsella on joku muu juttu täs takana, niin et on

heti lapsen suusta ajatellu, että tää ei varmaan pidä paikkaansa, mutta totakai meidän pitää tarkistaa se, että ne tapaukset onki ollu juuri niinku me ollaan ajateltu.”

Lapsen käytöksessä saattaa tapahtua muutoksia, jotka johtavat lastentarhanopettajien huolen heräämiseen. Lapsi saattaa olla levoton ja hänen käytöksensä saattaa olla väkivaltaista tai uhmakasta. Vaitonaisuus, ilmeettömyys, eleettömyys ja itkuisuus ovat myös sellaisia piirteitä, jotka saattavat aiheuttaa huolta.

”Ne on yleensä sillai, että kun se on tapahtunu, niin ne on hirveen vetäytyviä elikkä ne varmaan kelaa sitä tilannetta läpi.”

”Ne on mun mielestä tosi sulkeutuneita, tavallaan et siel kotona on semmosta mitä ei saa kertoa muualle.”

”No sitte saattaa jollaki olla esimerkiksi että, lapsi ei halua riisua vaatteitaan, jos mennään päivälevolle. Että se on ehkä yks sellanen mikä pistää miettimään, että hei mikäs tässä riisumisessa nyt on, että laukaiseeko se lapsella jonkun mielikuvan, että mitä nyt.”

Haastateltavien mielestä kaltoinkohdeltu lapsi saattaa turvautua tiettyyn aikuiseen ja ripustautua häneen huolestuttavan tiukasti. Lapselle saattaa kehittyä jonkinlainen suojamekanismi ja hän osaa toimia ainoastaan silloin, kun tämä turva-aikuinen on lähellä.

Leikkitilanteissa lapsi voi tuoda esiin jotain sellaisia asioita, joihin lastentarhanopettaja kiinnittää huomiota ja joihin hän voi joutua puuttumaan. Lapsi saattaa leikkiä ulos jonkin kotona tapahtuneen tilanteen, josta lastentarhanopettajan huoli saattaa herätä. Ulosteella leikkiminen voi myös herättää huolen siitä, onko lapsella kaikki hyvin.

”Niinku sieltä leikin kautta sitte, jos lapsi leikkii koko ajan tiettyä leikkiä tai tietynlaista, jossa on tietty kuvio, niin sellaset...”

Haastatteluiden perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että selvin merkki lapsen kaltoinkohtelusta on se, jos lapsessa näkyy fyysisiä jälkiä. Haastateltavat luokittelivat fyysisiksi jäljiksi esimerkiksi mustelmat. Pelkkien mustelmien perusteella ei kuitenkaan voida sanoa, että lasta kaltoinkohdeltaisiin, sillä mustelmia syntyy ihan tavallisessa arjessa. Jos mustelmat ovat epämääräisiä tai niissä näkyy esimerkiksi viisi sormenjälkeä, ryhdytään heti toimenpiteisiin.

”... että on huomannut pienessä lapsessa jotain epämääräisiä pieniä pyöreitä punaisia jälkiä eikä hän osannut tietenkään kertoa, mistä ne ovat tulleet, niin siinä heräsi huoli. Sitte me toimittiin niin, että me otettiin asia puheeksi äidin kanssa ja keskusteltiin, ja sitten me tehtiin lastensuojeluilmoitus ja otettiin ihan kuvia todistusaineistoksi siitä mitä on.”

Haastateltavien epäilykset kaltoinkohtelusta ovat heränneet myös **vanhempien toiminnan** seurauksena. Haastateltavilla on herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista nähdessään vanhempien polttavan tupakkaa autossa silloin, kun he ovat olleet tuomassa lasta päiväkotiin. Myös se, mitä vanhemmat kertovat, saattaa herättää lastentarhanopettajien huolen lapsen hyvinvoinnista.

”Lasten vaatteet haisivat tupakalta tosi vahvasti ja siitä oltiin sanottu jo varmaan kolme kertaa ja edelleen ne tuoksui tupakalta, ja sitten me sanottiin, että nyt meidän on pakko tehdä tästä lastensuojeluilmoitus, että tämä on lasten pahoinpitelyä.”

”Oon joutunut keskustelemaan vanhempien kanssa lapsen niin sanotusta kurittamisesta eli tukistamisesta ja tällaisesta ja luunapeista, sellaista on ollut vuoden aikana, että vanhemmat ovat kertoneet vasu-keskustelussa, että he ovat antaneet luunappeja.”

Se, millainen suhde vanhemmalla on lapseensa, kertoo lastentarhanopettajien mielestä paljon lapsen hyvinvoinnista. Lastentarhanopettajan huoli saattaa herätä, jos vanhempi ei osoita empaattisuutta tai lämpöä ollessaan vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa.

”No kaikilla lapsilla on vaikka ei yhtään mitää oliskaan, niin se on ihan normaalia, että aamulla kun lapsi tulee hoitoon, nii voi olla jotain takkua isän tai äidin kanssa. Että on joku erimielisyys siinä, että on alkanu vaikka kotona jostain vaatteiden laittamisesta, että siinä on sitä kiukkua, mutta ehkä sit semmonen et jos se on aina ku lapsi tulee nii aina on tuojan kans jotaki. Ja sitte ehkä vanhempien mieliala ja ilmeet ja eleet.”

”On semmosiaki tapauksia ollu, että on suoraa kysytty vasukeskustelussa lapsen vanhemmalta, että kerro mitä hyvää sun lapsessa on, nii ei osannu äiti sanoa yhtää mitää positiivista omasta lapsestaan.”

Lastentarhanopettajien mielestä **lapsen perustarpeiden laiminlyönti** on osa kaltoinkohtelua. Jos lapsi tulee jatkuvasti päiväkotiin likaisissa vaatteissa ja esimerkiksi niin, että alushousuja ei ole vaihdettu viikkoon, alkaa lastentarhanopettajien epäilykset herätä siitä, onko lapsen kotona kaikki hyvin. Lastentarhanopettajat kertoivat, että kasvattajat ovat yrittäneet opettaa lasta vaihtamaan likaiset vaatteet puhtaisiin ennen kuin hän tulee päiväkotiin. Lastentarhanopettajat pyrkivät opettamaan lasta hygieenisempään toimintaan.

”Joskus se voi olla ihan, että lapsi on aina kovin nälkäinen tai vaatteet ovat likaisia tai lapsi on väsynyt, sillä ei ole minkäänlaista rytmiä ja myös rajojen puute voi olla merkki...”

Lastentarhanopettajien mukaan perhe voi tarkoituksenmukaisesti tehdä jotain sellaista, joka kiinnittää päiväkodin kasvattajien huomion. Syynä tähän voi olla se, että he haluavat apua jonkin asian kanssa, mutta eivät kehtaa sitä suoraa pyytää.

6.3 Toiminta kaltoinkohtelutilanteissa

Haastateltaville esitettiin seuraava kysymys: Lapsi on tullut pitkän aikaa päiväkotiin alakuloisena, nälkäisenä ja kelvottomissa vaatteissa. Miten toimit tässä tilanteessa? Tämän tapausesimerkin lisäksi lastentarhaopettajilta kysyttiin miten kaltoinkohteluepäilyä käsitellään päiväkodissa tiimin kesken, millaiset yhteiset me-

nettelytavat päiväkodissanne on sovittu kaltoinkohtelutilanteiden varalle, miten lähestyt lapsen vanhempia tai huoltajia, kun epäilet lasta kaltoinkohdeltavan, millä tavoin kasvattajat auttavat lasta ja hänen perhettään kaltoinkohtelutapauksissa, missä vaiheessa kasvattajat ottavat yhteyttä lastensuojeluun sekä kuinka usein epäily kaltoinkohtelusta on johtanut toimenpiteisiin (Kuvio 4).

Kuvio 4. Toiminta kaltoinkohtelutilanteissa.

Lastentarhanopettajat toivat esiin erilaisia tapoja, joiden mukaan kaltoinkohtelutilanteissa toimitaan. **Päiväkodin sisäisiin toimintatapoihin** kuuluu lastentarhanopettajien mukaan keskustelu tiimin kesken. Tiimissä keskustellaan tehdyistä havainnoista, jotta voidaan selvittää, onko moni kasvattaja huomannut samoja asioita.

”No yleensä me keskustellaan tiimissä, sitte tuodaan ilmi se kuka on sen havainnoin saanu ja tota nii keskustellaan siitä, ja onko jotaki muita merkkejä, niinku onko muut huomannu jotaki.”

Lastentarhanopettajien mukaan havainnot kirjataan aina ylös rehellisesti ja tarkasti eli havaintojen tulee aina olla todenmukaisia. Lastentarhanopettajien mielestä on parempi, että useampi kasvattaja tarkkailee lasta ja kirjaa havaintoja ylös, sillä täl-

lä tavalla kirjaukset tukevat toinen toistaan ja asialla on enemmän todellisuuteen perustuvaa painoarvoa.

”Kyllä me kirjoitetaan ylös sillon, jos aletaan seuraamaan jotaki, et onks tää kaveri aina ku, jos on esimerkiksi eroperhe, et lapset on viikonloppuna isän työnä ja sitte ku aina ku sieltä tullaan niin tarina on tällänen tai aina on kova nälkä tai nii sitte laitetaan ylös koska niitä asioita muistaa paremmin, kun ne on mustaa valkosella.”

”Jos jotaki omituista on, niin meillä on velvollisuus kirjoittaa ylös sanataarkkaan, mitä siinä on tapahtunu ja me kerätään niinku sellasta. Jos siihen pitää palata, niin muistaa sitte tasan tarkkaan, kuinka se sillon meni.”

”Ja tietenki sitte vähä keskenään vertaillaan niitä meidän huomioita, mitä muut työntekijät on huomannu ja me kirjataan aina ylös kaikki, että koska on huomattu mitäkin, että meillä on sitte semmonen mistä me nähdään.”

Lastentarhanopettajat kertoivat, että jokainen kasvattaja on velvollinen ilmoittamaan asiasta eteenpäin, jos hänellä herää huoli jonkun toisen ryhmän lapsesta tai hän huomaa lapsessa jotain poikkeavaa. Jokaisen kasvattajan tulee pitää silmät auki ja kertoa havainnoista eteenpäin, oli kyse sitten oman tai jonkun muun ryhmän lapsesta. Lastentarhanopettajien mukaan myös päiväkodinjohtaja tulee pitää ajan tasalla tehtyjen havaintojen osalta.

Lastentarhanopettajien mukaan kaltoinkohtelu epäilyjä käsitellään päiväkodin palaverissa. He kertoivat, että tehtyjä havaintoja käydään läpi tiimipalaverissa.

”No tiimipalaveris käydään ja yhdistetään havaintoja, ajatuksia, mietitään, että se on tietysti ensi ennenkö vanhempaan ollaan yhteydes, että on yhteinen ajatus kaikilla. Että mitkä on havainnot.”

Päiväkodinjohtajaan tulee olla lastentarhanopettajien mukaan yhteydessä aina, jos jokin herättää kasvattajien huolen. Tämä pätee lastentarhanopettajien mukaan

myös toisin päin, eli päiväkodinjohtaja on myös velvollinen ilmoittamaan, jos hän saa tietoonsa jotain, mistä kasvattajien tulisi olla tietoisia. Lastentarhanopettajan kertoivat myös sen, että joissakin tapauksissa päiväkodinjohtaja on se, joka ottaa yhteyttä perheeseen kaltoinkohteluepäilyn seurauksena.

”Että meillä on sellanen käytäntö, että vanhemmat jos tulee jotain huolta nii ne ottaa suoraan esimieheen yhteyttä aina ja sitte esimies tavallaan suodattamalla kertoo sen muille työntekijöille. Se on ihan hyvä koska niillä on vain se yks henkilö kenelle tarvii sanoa, niin mä oon kokenu sen tosi hyvänä.”

”Ja tota niin se on niin arka aihe ottaa puheeksi, että me ollaan tehty se niin, et päiväkodinjohtaja on ollu se, kuka ottaa puheeksi. Koska siin on niinku sillai, että se on työntekijälle tosi vaativa tilanne, et jotenki johtajan on helpompi mennä yläpuolelle...”

Lastentarhanopettajat pitivät **yhteistyötä vanhempien ja lapsen kanssa** tärkeänä toiminnan osana. Kun vanhempien tai huoltajien kanssa halutaan keskustella, heidän tulee pyytää palaveriin, sillä lastentarhanopettajien mielestä kaltoinkohtelusta tai muusta perhettä koskevasta asiasta ei voi puhua ulkopuolisten kuullen, sillä tällaiset asiat ovat erittäin arkaluontoisia. Lastentarhanopettajat pyrkivät siihen, että molemmat vanhemmat/huoltajat olisivat paikalla, kun asiasta keskustellaan. Jos tapaamista ei saada sovittua, voi asian kertoa lastentarhanopettajien mukaan myös puhelimitse. Tärkeää lastentarhanopettajien mielestä on se, että asiasta keskustellaan pikimmiten, jotta siihen voidaan puuttua välittömästi.

Lastentarhanopettajien mukaan sillä on suuri merkitys, kuinka vanhempia/huoltajia lähestyy ja miten keskustelun heidän kanssaan aloittaa. Lastentarhanopettajat pitivät tärkeänä sitä, että keskustellessaan vanhempien/huoltajien kanssa kasvattaja osaa asettua niin sanotusti samalle tasolle heidän kanssaan. Myös se, että vanhempien/huoltajien kanssa keskustellaan avoimesti ja rehellises-

ti, on tärkeää. Lastentarhanopettajien mielestä vanhemmilta/hooltajilta tulisi kysyä heti keskustelun alussa kuulumisia.

”Mä yritän olla niinku puolueeton tietenki mutta sitte kuitenkin toisaalta todella ymmärtäväinen koska muuten voi tulla hyökkäys sieltä päästä, että yritän aina lieventää sitä, että me ollaan molemmat samalla puolella lapsen parhaaksi.”

”Sehän on siitä kiinni, että minkälainen se on se suhde niinku vanhempiin, että siitä pitäis saada heti alusta semmonen keskusteleva ja luottavainen, että siinä on sitte paljo helpompi alkaa juttelemaan tämmösistäki asioista ku se on ihan jokapäiväistä se jutteleminen.”

”Kyselen ehkä lapseltaki tietysti mutta sitte vanhemmilta myös, että hei mitä teille kuuluu ja onko teillä jotaki ihmeellistä nyt tapahtunu, että lähdän ihmettelemään ja kysymään sitä tilannetta perheeltä, että mitä teillä on tekeillä nyt.”

Lastentarhanopettajat kertoivat, että vanhempien/hooltajien kanssa keskustellaan siitä asiasta, joka on herättänyt kasvattajien huolen ja niistä havainnoista, joita kasvattajat ovat tehneet. Vanhemmilta tulee lastentarhanopettajien mukaan kysyä, ovatko he itse huomanneet kyseisiä asioita ja jos ovat, mikä siihen voisi heidän mielestään olla syynä. Tämä mahdollistaa lastentarhanopettajien mielestä sen, että vanhemmat/hooltajat voivat kertoa asiasta oman versionsa ja oikaista mahdollisen väärinkäsityksen.

”Ja kyllä hyvin ymmärtäviäisiä vanhemmat on aina ollu mitä näitä tapauksia on ollu, niin ja sitte joku lastensuojeluilmotus on tehty ihan yhteistyössäki, että siihen on tullu lisäksi äitin nimi. Ja justiin se, että on matala kynnyks ku puuttuu ja sitte että voi olla ihan väärinkäsityksiäki niinku tuoki, että me kuviteltiin täällä, että sitä on suurin piirtein tupakalla poltettu tai jotain semmosta mutta sitte ku sen otti ihan reilusti vaan puheeksi...”

”Ja sitte mä yleensä kerron vanhemmille, että miksi se huoli on ja niinku, että sen kautta, että tiedän ettei oo teille tyypillistä. Koska sen huomaa, että jos on yleensä niinku hoidettu lapsi ja sit jos se yhtäkkiä on hoitamatta niin kyllä sen sitte huomaa että...”

Lastentarhanopettajat toivat esiin myös sen, että vanhemmille/hooltajille tulee kertoa asiat niin kuin ne tehtyjen havaintojen perusteella ovat. Keskustelussa tulee ottaa huomioon myös se, mitä vanhempi/hooltaja kertoo ja tarvittaessa tarjota hänelle apua esimerkiksi silloin, jos hän kertoo olevansa väsynyt.

”Sillä tavalla oon ottanu puheeksi, että ollaan kirjoitettu ylös niitä huomioita ja mitä lapsi on puhunu, niin mä oon voinu ihan lukee, että kuule tääsun tyttö jutteli meille yks ilta tämmösiä, että lapsen sanoin, että miten se on kertonu sen asian ja sitte siitä lähteä liikenteeseen.”

Lastentarhanopettajien mielestä vanhemman/hooltajan lisäksi myös lapsen kanssa tulee keskustella. Lasta ei saa johdatella, vaan hänen tulee antaa rauhassa kertoa juuri se, mitä hän haluaa kertoa. Lapsen kanssa keskustellessa voidaan lastentarhanopettajien mukaan käyttää erilaisia menetelmiä, kuten tunteiden sanoittamista. Lastentarhanopettajat kertoivat, että päiväkodin turvallisuuskansio pitää sisällään ohjeita siitä, mitä lapsen kanssa keskustellessa tulee ottaa huomioon.

”Se on se lapsen kanssa keskustelu, että jos lapsi vaikka sanoo, että isä löi äitiä niin ei voi kysyä, että ’näinkö’, sillä se on johdattelua ja saattaa herättää lapsen mielikuvituksen.”

”Ja että lapsi voi vaikka piirtää ja sitte kertoa siitä ja sitte tunteiden sanoittamista, että katotaan semmosia tunnekortteja, missä on erilaisia ilmeitä, vaikka että tää on tässä surullinen, että ooksä joskus ollu surullinen ja minkälaises tilantees. Ja sit semmosia rauhallisia kahdenkeskisiä hetkiä lapsen kans, että se voi oppia käsittelemään ja sanoittamaan niitä tunteita.”

Lastentarhanopettajien mukaan lasta tulee tukea erilaisin keinoin. Hänelle tulee osoittaa lämpöä ja huolenpitoa sekä antaa paljon syliä, jos näyttää siltä, että lapsi näitä asioita tarvitsee jopa tavallista enemmän. Lapselle tulee luoda turvallinen ympäristö kertoa asioista ja hänen tulee voida luottaa aikuiseen.

”Jos on oikein sellanen pitkä ja rankka tapaus takana, niin se lapsi saa joka tapauksessa sitä huomiota ehkä vielä enemmän ku joku ns normi lapsi niinkun, ja että toki kaikki samat rajat ja systeemit liittyy ja on voimas mutta ehkä sitä sitte panostaa aavistuksen enemmän ja on ymmärtäväisempi, ku tietää tai jos tietää taustan, että mitä sielä oikein on ja mitä voi olla.”

Vanhempien tukeminen on lastentarhanopettajien mielestä tärkeä asia. Heitä tulee auttaa ja heille tulee antaa neuvoja siihen, millä tavalla tällaiset negatiiviset asiat ja tilanteet voitaisiin jatkossa välttää. Vanhempia/Huoltajia tulee lastentarhanopettajien mielestä rohkaista hakemaan ja pyytämään apua, ja heille on hyvä tuoda esiin se, että he eivät ole ainoita, jotka ovat tällaiseen tilanteeseen joutuneet. Lastentarhanopettajat olivat sitä mieltä, että vanhempia/huoltajia kohtaan tulee osoittaa empatiaa, mutta heille tulisi kuitenkin tehdä selväksi se, että tapahtunut ei ole millään tavalla hyväksyttävää. Lastentarhanopettajien mielestä vanhempia/huoltajia tulee tukea, sillä heidän toiminnalleen on olemassa kuitenkin jokin syy.

Lastentarhanopettajat toivat esiin **perheen auttamisen**. Perheelle tulee tarjota apua ja heidät tulee ohjata avun piiriin. Perheneuvolan palvelut olivat lastentarhanopettajien mielestä yksi hyvä vaihtoehto ja he kertoivat, että perheelle tulee antaa niistä tietoa ja heidät tulee tarvittaessa auttaa niiden piiriin, vaikka kädestä pitäen. Erilaisia palveluita voidaan lastentarhanopettajien mukaan tarjota esimerkiksi siinä vaiheessa, jos vanhempi/huoltaja kertoo olevansa esimerkiksi väsynyt.

”Että saatetaan ohjata vanhempia hakemaan apua, koska meillä ei niinku kumminkaa sinänsä vanhempia tueta sillä tavalla muutaku näis lapsen

kasvatusasiois voidaan se vähä mitä me tästä voidaan mutta hankitaan heille sitte apua.”

”Jos se on sellanen tilanne, että okei sieltä tulee selvästi, että mä olen niin tosi väsynyt ja mä en jaksa, niin jos äiti esim sanois tällee, nii sitte mä yrittäisin sanoa, että no kuule sun kannattais olla yhteydes sinne ja sinne, ja pohdittais sitä niinku eteenpäin, et hei sun kannattais hakea apua ku sä kuulostat nyt siltä, et sä oot loppu ja kaikki ei oo hyvin ja, että se näkyy täs lapses.”

Lastentarhanopettajat kertoivat kotikäynnin olevan yksi tapa auttaa perhettä. Heidän mukaansa lastentarhanopettaja voi tehdä kotikäynnin esimerkiksi perhetyöntekijän kanssa tilanteen kartoittamista varten. Tällä tavalla lastentarhanopettajalla on mahdollisuus nähdä perheen tavallista arkea ja tarkkailla mahdollisia ongelma-kohtia.

”Me ihmeteltiin kun yks lapsi aina tuli kengät jalassa perimmäiseen huoneeseen asti, siis se ei koskaan jättäny eteiseen. Sun piti aina joka kerta sanoa, että jätä ne kengät sinne ja ku mä menin kotikäynnille, siellä teki koko perhe niin. Se oli ihan normi käytäntö. Että toisaalta toivois, että sellanen käytäntö tulis, ku se oikeasti avais sulle uusia ulottuvuuksia ymmärtää.”

Lastentarhanopettajien mukaan kaltoinkohtelutapauksissa voidaan joutua **ryhtymään toimenpiteisiin** ja tekemään **yhteistyötä viranomaisten kanssa**. Lastentarhanopettajat kertoivat, että epäilyt ovat oikeastaan aina osoittautuneet oikeiksi, mutta kaltoinkohtelutapauksia on silti ollut todella vähän siihen nähden kauanko he ovat päiväkodissa työskennelleet. Lastentarhanopettajat kertoivat, että toimenpiteeksi on riittänyt muutaman kerran pelkkä keskustelu vanhempien kanssa.

Viranomaistahoista yleisin päiväkodin yhteistyökumppani oli lastentarhanopettajien mukaan lastensuojelu. He kertoivat, että ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä sosiaalitoimeen ollaan yhteydessä anonyymisti puhelimitse. Sosiaalitoi-

meen tehtävä konsultoiva puhelu tulisi lastentarhanopettajien mukaan tehdä jo varhaisessa vaiheessa.

”Eli todennäköisesti ensin soitetaan konsultoiva puhelu nimettömänä sosiaalipuolelle, että miten he ajattelee, että tehdäänkö ilmotus vai pyydetäänkö vanhemmalta, että pidetäänkö tällainen palaveri. Ei tarvi ilmotusta sitte siinä vaihees tehdä.”

”Ja sitte viime kädes tietysti se lastensuojelu, et lastensuojeluunkaanhan ei tarvi tehdä heti mitää ilmoitusta vaan sinne voi konsultoida, soittaa ja kertoa ja kysyä mitä ne ajattelee, että onko ilmoituksen paikka. Et sillälaila oon ite kyllä toiminu, että en välttämättä ilmoitusta oo tehny.”

Lastentarhanopettajien mielestä lastensuojeluilmoituksen tekeminen on yksi mahdollinen toimenpide, mutta sitä pyritään kuitenkin välttämään. Lastentarhanopettajat toivat esiin sen, että vanhemmille tulee aina ilmoittaa, kun lastensuojeluilmoitusta ollaan tekemässä.

”Et varmaan pari sellasta tapausta mulla on ollu ja ne muut on ollu suoria tai sitte ne on ollu jo lastensuojelun asiakkaita ja se vain jatkuu sitte se asiakkuus.”

”Ja sitte tota tietysti riippuen vanhemman reaktiosta, jos tapahtuu muutos parempaan suuntaan niin sitte ei tarvi tehdä sen enempää, mut jos se ei auta, niin sen jälkeen tehdään lasu-ilmoitus.”

”On ollu tilanne, jossa ei asiakas halunnu ymmärtää asiaa meidän näkökulmasta ollenkaa, ja sitte taas toises tilantees on ollu, että no selvä, te teette mitä teidän täytyy tehdä. Mutta että vanhempienhan on oikeus tietää se, että lastensuojeluilmoitusta ollaan tekemässä.”

Lastentarhanopettajat kertoivat, että lastensuojeluilmoituksen tekemisestä on vastuussa joko havainnon tekijä, päiväkodinjohtaja tai se ryhmä, jonka lasta asia koskee.

”Se ryhmä, missä jotaki tämmöstä on, niin ne ite tekee sen ilmoituksen ja se ei ole päiväkodinjohtaja, joka sen tekee vaan sen ryhmän työntekijät. Ja yleensä sen tekee lastentarhanopettaja, mutta se ei oo niin riippuvainen siitä tittelistä vaan sen voi tehdä ihan kuka vaan ja sitte on tehty ihan yhdessäki, että kaikkien nimet siinä alla.”

”Yleensä sillä tavalla, että me tehään niin, että kuka siinä ryhmäs on ja päiväkodinjohtaja eli ei tarvi yksin lähtee tekemää. Ku se pitää tehdä niillä. Se on aika turvaton, jos työntekijä yksin lähtee tekee.”

Lastentarhanopettajat kertoivat, että lastensuojeluilmoitus tulee tehdä automaattisesti ja viipymättä silloin, jos kaltoinkohtelutapaus on täysin selvä eli silloin, jos siinä ei ole mitään epäselvää. Näin tehdään lastentarhanopettajien mukaan esimerkiksi silloin, jos lapsessa näkyy todella voimakkaita fyysisiä merkkejä. Lastensuojeluilmoitus tehdään suoraan poliisille silloin, jos on olemassa selvät merkit lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

6.4 Ammattitaidon kehittäminen

Lastentarhanopettajilta kysyttiin, että miten kasvattajien valmiuksia puuttua kaltoinkohteluun tulisi kehittää ja miten kasvattajien toimintaa ja tietoutta kaltoinkohtelutilanteissa tulisi kehittää (Kuvio 5).

Kuvio 5. Ammattitaidon kehittäminen.

Lastentarhanopettajat mainitsivat haastatteluissa **tietoisuuden lisäämisen** kaltoinkohteluun liittyvissä asioissa. Kasvattajien tietoutta kaltoinkohtelun sisällöstä tulisi lisätä, sillä heidän mukaan joillakin saattaa olla vielä sellainen käsitys, että kaltoinkohtelu on vain fyysistä pahoinpitelyä. Tietoa kaltoinkohtelun vaikutuksista lapsiin tulisi myös lisätä, jotta kasvattajat osaisivat paremmin tunnistaa sellaisia asioita lapsen käyttäytymisestä, jotka viittaavat kaltoinkohteluun. Lastentarhanopettajat toivat esiin sen, että kasvattajien tulisi pystyä tunnistaa merkkejä kaltoinkohtelusta ja huomata mahdollisesti siihen viittaavia asioita esimerkiksi silloin, jos lapsi on vetäytyvä. Toisaalta lastentarhanopettajat olivat sitä mieltä, että kaltoinkohtelu ei näy lapsessa välttämättä mitenkään.

”Jos on esimerkiksi hyväksikäytetty, nii se ei välttämättä näy lapsessa millään tavalla, että ei oo mitään sellaisia tunnusmerkkejä, että näillä tunnusmerkeillä sä voit sanoa, että häntä hyväksikäytetään.”

Lastentarhanopettajat olivat sitä mieltä, että kasvattajien tietoutta siitä, miten lapsen kanssa tulee keskustella, olisi hyvä lisätä. Lastentarhanopettajat olivat huomanneet tässä puutteita, joten kasvattajille tulisi painottaa sitä, että lasta ei saa johdatella keskustelun aikana. Kasvattajien tulisi lastentarhanopettajien mielestä valmistautua keskustelemaan lapsen kanssa vaikeistakin asioista.

”Pahinhan mitä voi olla nii ois inestiepäilyt, ne ny ois sellanen kaikista kauhein, et se ois myös hoidollisesti varmasti niinku se, että miten sellasta lasta ehkä tukee.”

He olivat myös sitä mieltä, että koulutuksia tulisi olla enemmän. Lastentarhanopettajien mielestä huolen puheeksi ottaminen on tärkeä aihe, eikä siitä voi olla koskaan liikaa koulutusta. Taitoa keskustella vanhempien kanssa tulisi lastentarhanopettajien mielestä pitää yllä koulutusten avulla.

”Ehkä voi olla monella vielä se käsitys, että kaltoinkohtelu on vaan sitä pahoinpitelyä, että ehkä sitä vois vielä enemmän sitte, että mitä kaikkee se sitte on.”

”Mulle aika vieras käsite on huumeet ja ku ajattelee, että todennäköistä on, että meki täälä huumeihmisten lapsia hoidetaan, nii mitä meidän pitää niis huomata.”

Lastentarhanopettajien mielestä jokaisen kasvattajan tulisi jatkuvasti **kehittää omaa toimintaansa**. Jokaisen tulisi esimerkiksi aina muistaa kirjata kaikki havainnot ylös ensimmäisestä lausahduksesta lähtien, sillä se helpottaa asian käsittelyä. Päiväkodin työntekijöillä tulisi lastentarhanopettajien mielestä olla enemmän rohkeutta puuttua kaltoinkohteluun ja olla yhteydessä lastensuojeluun.

”Sitte varmaan myös sitä rohkeutta lähteä tekemään se konsultoiva puhelu, koska eihän siinä oo vielä mitään hätää, et sä teet sellasen nimettömän konsulttipuhelun. Ja ilmoituksen tekemistä vähän arastellaan.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tällä tutkimuksella haluttiin selvittää päiväkodin henkilökunnan tapoja tunnistaa lapsi, jota on kohdeltu kaltoin hänen omien vanhempiensa tai huoltajiensa toimesta. Lisäksi haluttiin tutkia, miten lapsen kaltoinkohtelu heijastuu päiväkotiin ja miten siihen puututaan lastentarhanopettajien ja muiden päiväkodin kasvattajien toimesta. Tutkimuksella pyrittiin saamaan selville myös se, miten päiväkodin kasvattajat auttavat ja tukevat kaltoinkohdeltua lasta ja hänen perhettään.

Haastateltavilta kysyttiin ensimmäisenä, mitä kaltoinkohtelu tarkoittaa. Vastaukset olivat melko kattavia ja monipuolisia. Lähtökohtainen ajatus oli se, että vastaukset keskittyisivät enimmäkseen sekä fyysiseen että henkiseen pahoinpitelyyn. Haastateltavat toivat kuitenkin esiin kaltoinkohtelun sisällön melko laaja-alaisesti, mutta siitä kuitenkin puuttui muutamia olennaisia asioita, jos vastauksia peilaa tutkimuksen teoriaan. Tästä voidaan siis päätellä, että lastentarhanopettajat tietävät melko hyvin mitä kaltoinkohtelu tarkoittaa ja pitää sisällään, mutta tietämyksessä ilmenee silti pieniä vajavaisuuksia. Aineistossa tuli esiin jopa se, että lapsen kaltoinkohteluna pidettiin myös vanhempien negatiivista suhdetta toisiinsa. Tämä oli positiivinen yllätys, mutta suurta ihmetystä aiheutti se, että kukaan ei maininnut seksuaalisen hyväksikäytön olevan osa kaltoinkohtelua. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon se, että haastattelutilanne saattaa olla jännittävä ja haastateltava ei välttämättä huomaa tuoda esiin omaa tietämystään kokonaisvaltaisesti.

Yllättävää tutkimustuloksissa oli se, että kaltoinkohtelu oli vastausten perusteella tullut esiin vanhempien kertomana. Lähtökohtainen ajatus ei ollut se, että vanhemmat kertoisivat itse rehellisesti siitä, että he kurittavat lastaan tavoilla, jotka eivät enää nykyään ole sallittuja, kuten tukistaminen ja luunappien antaminen. Aineistosta on pääteltävissä, että lastentarhanopettajat ovat hyvin valveutuneita huomaamaan lapsen kaltoinkohtelun, sillä he osasivat kertoa laajasti erilaisia merkkejä lapsessa ja hänen toiminnassaan, jotka viittaavat kaltoinkohteluun. Eriytyisen mieleenpainuvaa oli se, että kaltoinkohtelulla ei välttämättä haluta satuttaa lasta, vaan se voi olla ikään kuin perheen avunhuuto. Perhe ei siis välttämättä us-

kalla hakea apua, joten päätyy tekemään jotain sellaista, joka huomataan ja johon puututaan. Tämä näkökulma oli tutkimuksen kannalta uusi, mutta samalla myös mielenkiintoinen.

Aineistosta on pääteltävissä, että kaltoinkohtelutapauksia pyritään selvittämään ensin konsultoivalla puhelulla ennen virallista lastensuojeluilmoitusta. Tämä saattaa siis vaikuttaa positiivisesti lastensuojeluilmoitusten määrään eli lastensuojeluilmoituksia tehdään siis vähemmän. Aineistosta on pääteltävissä myös se, että lastentarhanopettajat haluavat toimia ammattimaisesti kaltoinkohtelutapauksissa alusta lähtien. Tulosten perusteella lastentarhanopettajat pitivät tärkeänä sitä, että tapaukseen liittyvät asiat kirjataan tarkasti ylös ja havainnoista keskustellaan ensin omassa tiimissä ennen kuin otetaan yhteyttä perheeseen tai muihin tahoihin. Vastausten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että lastentarhanopettajat tiedostavat sen, että joissain tapauksissa yhteydenotto tulee tapahtua viipymättä. Yleisesti voidaan päätellä, että lastentarhanopettajat tietävät melko tarkasti, miten kaltoinkohtelutilanteissa tulee toimia.

Vastauksista voidaan päätellä, että tapa, jolla kasvattajat lähestyvät lapsen vanhempia tai huoltajia, on yhtenevä jokaisen haastatellun lastentarhanopettajan työpaikalla eli jokaisessa viidessä päiväkodissa. Aineistosta voidaan päätellä, että lastentarhanopettajilla on ammattitaitoinen ote lapsen ja tämän perheen auttamiseen kaltoinkohtelutapauksissa, sillä aineistosta tuli ilmi hyvin laajasti se, kuinka monella eri tavalla kasvattaja voi auttaa lasta ja lapsen vanhempia/huoltajia.

Aineistosta voidaan päätellä, että varhaiskasvatuksesta tehdään erittäin harvoin lastensuojeluilmoituksia, koska kaltoinkohtelutapaukset pyritään ensin selvittämään muiden keinojen avulla. Aineistosta on pääteltävissä, että lastensuojeluilmoitusten vähäisyyteen vaikuttaa myös se, että lapsen vanhemmat/huoltajat säikähtävät jo silloin, kun lastensuojelusta vasta mainitaan eli näin ollen voidaan ymmärtää, että muutokseen kohti parempaa ei tarvita lastensuojelun palveluita.

Aineistoon perustuen lastentarhanopettajien epäilykset kaltoinkohtelusta ovat oikeastaan aina pitäneet paikkansa ja suurimmassa osassa tapauksia on jouduttu ryhtyä toimenpiteisiin. Päättävissä on myös siis se, että lastentarhanopettajat ovat kykeneviä tekemään oikeita havaintoja perustuen lapsen toimintaan ja puheisiin päiväkodissa.

Haastateltavien vastauksista voidaan päätellä, että kaltoinkohtelusta ei kuitenkaan ole tarpeeksi tietoa päiväkodissa toimivilla ammattikasvattajilla, sillä vastauksista kävi ilmi, että kaltoinkohteluun liittyvää tietoa ja taitoa tulisi päivittää säännöllisesti. Aineistosta voidaan päätellä myös se, että jokaisen tulisi kohdata lapsi yksilönä ja muistaa, että jokainen lapsi oireilee omalla tavallaan eikä mitään yhtenäisiä tunnusmerkkejä kaltoinkohteluun liittyen ole. Aineistosta voidaan päätellä, että päiväkodin ammattikasvattajilla tulisi olla enemmän rohkeutta puuttua kaltoinkohteluun, sillä vastauksista kävi ilmi, että lastensuojeluun ei välttämättä uskalleta olla yhteydessä edes puhelun muodossa eikä kaltoinkohteluun ylipäättään uskalleta puuttua niin kuin pitäisi.

Inkilä (2015) sai väitöskirjatutkimuksessaan selville, että päiväkodin työntekijät kokivat tarvitsevansa täydennyskoulutusta lasten kaltoinkohteluun puuttumisesta ja moniammatillisesta yhteistyöstä. Inkilän saamat tulokset ovat melko yhteneväisiä tämän tutkimuksen tuloksen kanssa, sillä molemmissa tutkimuksissa tuli esiin lisäkoulutusten tarve. Lehtimäki (2008) on pro gradu -tutkielmassaan saanut selville, että kaltoinkohtelun tunnistamista helpottaa se, kun lapsiin ja vanhempiin liittyvät kaltoinkohtelun tunnusmerkit ovat tiedossa. Lehtimäen tutkielman mukaan vasta silloin, kun kaltoinkohtelu tunnistetaan, voi moniammatillinen yhteistyö alkaa. Kyseisen tutkimuksen tulokset ovat verrattavissa tämän tutkimuksen tuloksiin, sillä molemmissa tulee esiin se, miten tärkeää on tietää kaltoinkohtelun tunnusmerkit ja tunnistaa kaltoinkohtelu.

Kokonaisuudessaan aineistosta voidaan päätellä, että kaltoinkohtelusta tiedetään paljon, mutta tieto ja ajatukset poikkesivat osaltaan melko paljon lastentarhanopettajan edustamasta päiväkodista riippuen.

8 POHDINTA

Tässä luvussa pohdimme sitä, millainen prosessi opinnäytetyön tekeminen oli ja mitä opimme opinnäytetyötä tehdessämme. Päädyimme tähän aiheeseen sen vuoksi, että olemme molemmat olleet töissä sekä päiväkodissa että lastensuojelussa ja halusimme yhdistää nämä kaksi kokonaisuutta jollain tavalla toisiinsa. Kaltointkohtelu on mielenkiintoinen, mutta samalla myös haastava opinnäytetyön aihe. Sen lisäksi, että halusimme tuoda kaltointkohtelua yleiseen tietoisuuteen, halusimme oppia siitä myös itse lisää, sillä me molemmat aiomme jatkaa työskentelyä lasten ja nuorten parissa myös tulevaisuudessa. Opinnäytetyön teon ohella olemme työskennelleet sekä lastensuojelussa että päiväkodissa ja opinnäytetyömme myötä olemme oppineet huomaamaan paremmin kaltointkohteluun viittaavia piirteitä. Opinnäytetyöstä on siis ollut meille oppimisen ja ammattitaidon kehittämisen kannalta paljon hyötyä.

Opinnäytetyöprosessimme alkoi sillä, että teimme tutkimussuunnitelman. Päätimme tehdä teoriaosuuden valmiiksi jo tutkimussuunnitelmaan ja onnistuimmekin siinä hyvin. Tämä antoi hyvän pohjan aloittaa varsinaisen opinnäytetyön teko. Lähdemateriaalia oli melko helppo löytää ja teorian kirjoittaminen sujui ilman erityisiä haasteita. Ainut haaste tutkimussuunnitelman tekemisessä oli päätutkimuskysymys, jonka muotoilu oli melko hankalaa.

Tutkimusta koskevien haastattelukysymysten pohtiminen ja laatiminen sujui hyvin, mutta jälkikäteen ajateltuna niitä olisi voinut vielä hieman hioa. Huomasimme haastattelutilanteissa, että kysymykset olivat osaltaan liian samankaltaisia. Niitä olisi voinut tarkentaa jo etukäteen niin, että vastaaminen olisi ollut helpompaa. Saimme kuitenkin jokaisessa haastattelussa vastaukset jokaiseen kysymykseen, sillä tarkensimme kysymyksiä aina tarvittaessa.

Haastattelutilanteet sujuivat kaikin puolin hyvin. Haastatteluajankohtien sopiminen onnistui mutkattomasti ja saimme tehtyä ne heti kesän 2017 alussa. Haastattelutavat vaikuttivat kiinnostuneilta vastaamaan esittämiimme kysymyksiin. Itse haas-

tattelutilanteissa ilmapiiri oli avoin, joten keskustelua oli helppo pitää yllä. Haastateltavat olivat yllättävän rentoja tilanteeseen nähden, mutta heistä näki, että he oikeasti miettivät vastauksia ja panostivat niihin. Pystyimme välttämään haastattelija-haastateltava -asetelmaa niin kuin halusimmekin.

Keräämämme aineisto oli yllättävän kattava. Litteroinnin jälkeen muodostimme keräämästämme aineistosta neljä pääteemaa. Nämä olivat hyviä tapoja analysoida tutkimustuloksia, mutta itse tulosten kirjoittaminen oli melko työläs prosessi. Onnistuimme poimimaan aineistosta hyviä lainauksia elävöittämään tekstiä ja se vaikuttaa mielestämme positiivisesti siihen, millaisena tutkimuksen tulokset näyttäytyvät lukijalle. Suorat lainaukset tuovat tekstiin kuin tekstiin todentuntua ja konkretiaa, joten ne sopivat opinnäytetyöhömmme mainiosti. Lainauksista oli hyötyä myös johtopäätöksiä miettiessä, sillä niistä näki aineiston keskeisimmät asiat.

Olemme tyytyväisiä saamiimme tuloksiin, sillä ne olivat kattavia ja monipuolisia. Tuloksista tuli esiin paljon sellaisia asioita, joita emme itse osanneet odottaa. Eriytyisen suurta tyytyväisyyttä tuotti se, että tuloksissa oli pääsääntöisesti selkeä yhteneväinen linja, mutta sen lisäksi haastateltavat toivat esiin myös hieman yksityiskohtaisempia asioita. Saimme tuloksista oppimisen kannalta paljon irti ja voimme ammentaa niitä työelämässä.

Sekä tutkimuksen tuloksissa että teoriaosuudessa on paljon sellaista tietoa, joka hyödyttää niin kasvattajia kuin päiväkodinjohtajia. Kasvattajat voivat peilata omaa osaamistaan niihin ja miettiä, voisiko jollain osa-alueella toimia eri tavalla. Vastaavasti päiväkodinjohtajat voivat miettiä yhdessä kasvattajien kanssa, millaista koulutusta voitaisiin järjestää ja millaista osaamista tarvitaan lisää. Tällä tavoin varhaiskasvatuksesta olisi mahdollisuus tehdä entistä parempaa ainakin lasten turvallisuuden ja kasvattajien ammattitaidon näkökulmasta.

Meillä heräsi ajatus siitä, että aihetta voisi tutkia siitä näkökulmasta, että miltä vanhemmasta tuntuu, jos häntä epäillään lapsensa kaltoinkohtelusta. Se toisi hyvää kontrastia tälle tutkimukselle ja antaisi myös vanhemmalle mahdollisuuden

kertoa omia näkemyksiään. Tällainen tutkimus voisi kehittää kasvattajien toimintaa silloin, kun he aikovat lähestyä vanhempia kaltoinkohtelupailyissä.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1995. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy.
- Dufva, V. 2001. Mikä lapsella hätänä? Perheväkivalta koulun henkilöstön näkökulmasta. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 25. Helsinki. Nykypaino Oy.
- Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Saarijärvi. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy.
- Huhtalo, P., Kuhanen, J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa. Katkaise väkivallan kierre. Suomen mielenterveysseuran julkaisu. Helsinki. SMS-Tuotanto Oy.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen – ennalta ehkäisevää ja korjaavaa toimintaa yhteiskunnan eri tasoilla. Teoksessa Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa, 188-208. Toim. Keskinen, S. & Virjonen, H. Tampere. Tammer-Paino Oy.
- Husa, S. & Kinos, J. 2001. Akateemisen varhaiskasvatuksen muotoutuminen. Turku. Painosalama Oy.
- Inkilä, J. 2015. Lastenkaltointohtelun tunnistamisen ja varhaisen puuttumisen moniammatillista yhteistyötä kuvaileva malli. Akateeminen väitöskirja. Terveystieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto.
- Inspirans. 2017. Kvalitatiivinen tutkimus. Viitattu 6.3.2017.
<http://www.inspirans.fi/kvalitatiivinen-tutkimus/>
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki. Edita.
- Kaikkonen, H. & Korpela, P. 2010. Opinnäytetyö. Huomaatko lapsen hädän? Lastensuojelutarpeen huomaaminen ja siihen puuttuminen päiväkodeissa. Viitattu 7.3.2017.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/10886/Oulu_Kaikkonen_Korpela_2010.pdf?sequence=1
- Kalland, M. 2011. Lapsen kasvun ja kehityksen keskeiset tarpeet. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 5.3.2017.

<http://www.oulu.fi/snellman/lomakkeet/Symposium%202011%20Mirjam%20Kalland.pdf>

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Tallinna. Raamatutrukikoda.

Kauppi, A. 2012. Sisäiset mustelmat - pahoinpitelyn psyykkiset vaikutukset. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu, 125-129. Toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. Helsinki. Kustannus Oy Duodecim.

Karila, K. & Kinon, J. 2010. Päivä lastentarhanopettajana – mistä varhaiskasvatuksen ammatillisuudessa on oikein kyse? Teoksessa Pienet oppimassa – kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen, 283-294. Toim. Korhonen, R., Rönkkö, M-L. & Aerila, J. Turku. Uniprint.

Kauppi, A. 2013. Väkivalta ei jätä lapseen vain mustelmia. Viitattu 8.10.2017. Haaste 1/13.

<http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste12013/vakivaltaeijatalapseenvainmustelmia.html>

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva. PS-kustannus.

Lastensuojelun keskusliitto. 2012. Lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyötä kehitettävä. Viitattu 26.3.2017. <https://www.lskl.fi/teemat/ehkaiseva-tyo/lastensuojelun-ja-paivahoidon-yhteistyota-kehitettava/>

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 28.2.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P2>

L 8.5.2015/580. Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 28.2.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150580>

L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 28.2.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Lehtimäki, S. 2008. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen – yhteistyötä yli ammattirajojen. Pro gradu -tutkielma. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Lokka, J & Pokela, A. 2016. Päiväkodin työntekijöiden kokemuksia lasten kaltoinkohtelusta. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Maslow, A. 1987. Motivation and personality. New York. Harper & Row.

Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Juva. Bookwell Oy.

Mutanen, M-L. 2011. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen päiväkodissa. Opinnäytetyö. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.

Nettiturvakoti. 2017. Kaltoinkohtelun ja kuristusväkivallan vaikutukset ja seuraukset. Ensi- ja turvakotien liitto Ry. Viitattu 8.10.2017.
https://www.turvakoti.net/site/?lan=1&page_id=239

Opetushallitus. 2017. Varhaiskasvatus. Viitattu 1.3.2017.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus

Opetushallitus. 2017. Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö. Viitattu 1.3.2017.
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/lainsaadanto/varhaiskasvatus

Paavilainen, E. & Flinck, A. 2008. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Tampereen yliopisto. Viitattu 6.3.2017.
http://www.hotus.fi/system/files/Lasten_kaltoinkohtelun_tunnistaminen_SUM.PDF

Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lasten kokema perheväkivalta käsitteinä ja ilmiöinä. Teoksessa Lapset, perhe ja väkivaltatyö, 13-42. Toim. Paavilainen, E. & Pösö, T. Porvoo. WS Bookwell Oy.

Peda.net. 2011. Varhainen puuttuminen. Viitattu 7.3.2017.
<http://www.peda.net/veraja/etuinfo/perusopetus/ytuki6/varhainen>

Pussila, E. & Mertaniemi, K. 2015. Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Opas vanhemmille. Kempeleen kunta. Viitattu 17.4.2017.
<http://www.kempele.fi/media/tiedostot/varhaiskasvatus-ja-opetus/varhaiskasvatus/kasvun-ja-oppimisen-tuki-30-9-2015.pdf>

Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa Varhaiskasvatuksen pedagogiikka, 69-94. Toim. Karila, K. & Lipponen, L. Tampere. Vastapaino.

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo. Bookwell Oy.

Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. 2012. Lapsen kaltoinkohtelu - ihmisoikeuskysymys ja kansanterveysongelma. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu, 14-21. Toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. Helsinki. Kustannus Oy Duodecim.

Söderholm, A. & Politi, J. 2012. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu, 76-98. Toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. Helsinki. Kustannus Oy Duodecim.

Taloustutkimus. 2017. Kvalitatiivinen tutkimus. Viitattu 6.3.2017.
http://www.taloustutkimus.fi/tuotteet_ja_palvelut/tiedonkeruutarkastus_ja_monitila/kvalitatiivinen_tutkimus/

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki. WSOYpro Oy.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Huolen puheeksi ottaminen. Viitattu 6.3.2017. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Huolen vyöhykkeet. Viitattu 24.9.2017. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen/huolen-vyohykkeet

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Lapsen kaltoinkohtelu. Viitattu 6.3.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/ohjeet-ja-tukimateriaali/metodit/perhe-ja-kehitysymparisto/lapsen-kaltoinkohtelu>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Varhaiskasvatus. Viitattu 14.3.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatustalut>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Varhaiskasvatus 2016. Viitattu 24.9.2017. <https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lasten-paivahoito>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Tupola, S., Kivitie-Kallio, S., Kallio, P. & Söderholm, A. 2012. Lapsen fyysinen pahoinpitely. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu, 99-110. Toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. Helsinki. Kustannus Oy Duodecim.

Turunen, M-M. 2004. Lapsen kaltoinkohtelun psyykkisistä seurauksista. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu, 187-201. Toim. Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. Helsinki. Kustannus Oy Duodecim.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki.

Viitasaari, L. 2003. Lasten kokema perheväkivalta päivähoiton haasteena. Teoksessa Lapset, perhe ja väkivaltatyö, 103-116. Toim. Paavilainen, E. & Pösö, T. Porvoo. WS Bookwell Oy.

60/1991. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 3.4.2017.
http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2#idp921904

World Health Organization. 2016. Child maltreatment. Viitattu 8.10.2017.
<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>

LIITE 1

HAASTATTELURUNKO

- Kauanko olet toiminut lastentarhanopettajana?
- Kerro omin sanoin, mitä kaltoinkohtelu tarkoittaa
- Miksi kaltoinkohtelusta puhutaan vähän ja miksi se on arka aihe?
- Onko sinulla herännyt epäilyksiä kaltoinkohtelusta? Millaisessa tilanteessa kaltoinkohtelu on tullut esiin?
- Mitkä asiat lapsessa herättävät sinun huolesi siitä, kohdellaanko lasta kotona hyvin?
- Miten mahdollinen kaltoinkohteluepäily näkyy lapsen toiminnassa päiväkodin arjessa?
- Onko huoli lapsen hyvinvoinnista herännyt vuorovaikutustilanteessa lapsen kanssa? Jos on, millaisessa tilanteessa, kuinka usein ja mitä lapsi kertoo?
- Lapsi on tullut pitkän aikaa päiväkotiin alakuloisena, nälkäisenä ja kelvottomissa vaatteissa. Miten toimit tässä tilanteessa?
- Miten kaltoinkohteluepäilyä käsitellään päiväkodissa tiimin kesken?
- Millaiset yhteiset menettelytavat päiväkodissanne on sovittu kaltoinkohtelutilanteiden varalle?
- Miten lähestyt lapsen vanhempia tai huoltajia, kun epäilet lasta kaltoinkohdeltavan?
- Millä tavoin kasvattajat auttavat lasta ja hänen perhettään kaltoinkohtelutapauksissa?
- Missä vaiheessa kasvattajat ottavat yhteyttä lastensuojeluun?
- Kuinka usein epäily kaltoinkohtelusta on johtanut toimenpiteisiin?
- Miten kasvattajien valmiuksia puuttua kaltoinkohteluun tulisi kehittää?
- Miten kasvattajien toimintaa ja tietoutta kaltoinkohtelutilanteissa tulisi kehittää?

LIITE 2

Esimerkki sisällönanalyysistä

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka	
1. pahoinpitely	FYYSINEN VÄKIVALTA	LAPSEN FYYSINEN JA PSYKKINEN TERVEYS	KALTOINKOHELTU JA SIITÄ PUHUMINEN	
2. henkinen väkivalta	PSYKKINEN HYVINVOINTI			
3. lapsen tunne-elämän kustannuksella pelaaminen	TUNTEIDEN VÄHÄISYYS LASTA KOHTAAN	LAPSESTA HUOLEHTIMISEN LAIMINLYÖNTI		
4. lapsen tunteisiin vastaamatta jättäminen				
5. etäinen suhde lapsen ja aikuisen välillä				
6. lapsen huomiotta jättäminen				
7. kylmyys lasta kohtaan				
8. jätetään ilman rakkautta				
9. lapsen etu				HYVINVOINTI JA HOITO
10. jätetään ilman huolenpitoa				
11. epäsiistit vaatteet				
12. puutteellinen ravinnonsaanti				
13. heitteillejätö				
14. kova äänenkäyttö	KALTOINKOHELTUN SANALLISUUS			
15. avioeron vaikutus lapsen käytökseen	VANHEMPIEN VÄLINEN SUHDE	VANHEMPIEN TOMINTA		
16. vanhempien oma toiminta				
17. vanhemmat puolustautuvat kieltämällä kaiken	KALTOINKOHELTUN PIILOTTELU			
18. vanhempien epävarmuus				
19. salassa pidettävyys	SUOJELUNÄKÖKULMA	KALTOINKOHELTUSTA VAIKENEMINEN		
20. vanhempien yksityisyydensuoja				
21. sitä on niin vähän	KALTOINKOHELTUN VÄHÄISYYS			
22. huostaanotot päättyy otsikoihin	HUOSTAANOTOT			
23. huostaanotoista puhutaan enemmän kuin muista				
24. pelätään ottaa yhteyttä ja laittaa isot pyörät pyörimään	LASTENSUOJELUUN YHTEYDENOTON RADIKAALISUUS			